

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра «Економіка підприємства»

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри ЕПР

_____ д.е.н., проф. В.М. Хобта
(підпис)

«___»_____2021 р.

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

бакалавра

на тему: «РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА»

Виконав: студент 4-го курсу, групи АПУ-17

спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

Благов В.В.

(підпис)

Керівник: проф. кафедри ЕПР, д.е.н., доц. Далевська Н.М.

(підпис)

Рецензент: доц. кафедри УФЕБ, к.е.н., доц. Катранжи Л.Л.

(підпис)

*Засвідчую, що у цій випускній кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць інших
авторів без відповідних посилань*

Студент _____
(підпис)

Покровськ – 2021 р.

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
Факультет економіки та менеджменту
Кафедра «Економіка підприємства»
Освітній ступінь «бакалавр»
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Завідувач кафедри ЕПР
_____ /В.М. Хобта/
«___» _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ

НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА

Благова Владислава Валерійовича

1. Тема роботи: «Регулювання розвитку малого та середнього підприємництва», керівник роботи д.е.н., доц., проф. каф. ЕПР Далевська Н.М. затверджені наказом по університету від «19» квітня 2021 р. № 175.
2. Строк подання студентом роботи – «31» травня 2021 р.
3. Вихідні дані до роботи: нормативні та законодавчі акти, матеріали Державної служби статистики України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, які розкривають основні положення щодо регулювання розвитку сектору малого та середнього підприємництва.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки:
 - загальнотеоретичні основи регулювання розвитку малого та середнього підприємництва;
 - інформаційно-аналітичне забезпечення регулювання розвитку малого та середнього підприємництва;
 - рекомендації з регулювання розвитку малого та середнього підприємництва.
5. Перелік графічного матеріалу: демонстраційний матеріал на 15 листах формату А4.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I - III	Далевська Н.М., проф. каф. ЕПР		
Нормо-контроль	Далевська Н.М, проф. каф. ЕПР		

7. Дата видачі завдання – «19» квітня 2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Дослідження загальнотеоретичних основ регулювання розвитку сектору малого та середнього підприємництва	до 30.04.21 р.	
2	Характеристика інформаційно-аналітичного забезпечення регулювання розвитку малого та середнього підприємництва	до 10.05.21 р.	
3	Розробка рекомендацій з регулювання розвитку сектору малого та середнього підприємництва	до 17.05.21 р.	
4	Оформлення випускної кваліфікаційної роботи	до 24.05.21 р.	
5	Рецензування та представлення роботи до захисту	до 31.05.21 р.	

Студент _____ Благое В.В.
(підпис)

Керівник роботи _____ д.е.н., доц., проф. каф. ЕПР Далевська Н.М.
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Благов В.В. Регулювання розвитку малого та середнього підприємництва / Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» (спеціалізація «Адміністративний менеджмент»). – ДВНЗ ДонНТУ, Покровськ, 2021.

У роботі досліджено загальнотеоретичні основи регулювання розвитку малого та середнього підприємництва, а саме: розкрито роль малого та середнього бізнесу в модернізації економічного розвитку; уточнено зміст механізму державного регулювання малого та середнього підприємництва.

Досліджено інформаційно-аналітичне забезпечення розвитку малого та середнього підприємництва, зокрема проаналізовано фінансово-економічні результати діяльності суб'єкта малого підприємництва та схарактеризовано стан володіння та використання земельних ресурсів господарства.

Запропоновано рекомендації з регулювання розвитку малого та середнього підприємництва в частині формування інструментів впливу на діяльність малого і середнього бізнесу на базі опціонів та обґрунтування напрямів їхньої державної підтримки.

Ключові слова: мале та середнє підприємництво, розвиток, механізм, державне регулювання, фінансово-економічна діяльність, земельні ресурси, опціони

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	7
1.1 Роль малого та середнього бізнесу в модернізації економічного розвитку	7
1.2 Уточнення змісту механізму державного регулювання малого та середнього підприємництва.....	14
РОЗДІЛ 2 ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	22
2.1 Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності суб'єкта малого підприємництва	22
2.2 Характеристика стану володіння та використання земельних ресурсів господарства	31
РОЗДІЛ 3 РЕКОМЕНДАЦІЇ З РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	37
3.1 Формування інструментів впливу на діяльність малого та середнього бізнесу на базі опціонів.....	37
3.2 Обґрунтування напрямів державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва.....	48
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТОК А. Перелік зауважень щодо оформлення кваліфікаційної роботи.	67

ВСТУП

На сьогодні, сектор малого та середнього підприємництва (далі МСП) є базисом розвитку багатьох країн світу. Його соціальна роль вкрай значуща, через те, що даний тип підприємств забезпечує значну кількість робочих місць у тому числі в Україні. Крім того, сектор МСП сприяє скороченню безробіття більшою мірою в порівнянні з іншими секторами економіки, оскільки диференціація необхідного рівня кваліфікації в даному секторі найбільш значна. Таким чином, сектор МСП є необхідним елементом економічної системи, що забезпечує її стабільний і повноцінне функціонування.

Однак сектор МСП є одним з найбільш волатильних вкрай чутливим до змін в інституційному середовищі. Крім того, соціальний ефект пандемії COVID-19 показав діалектику функціонування цього сектора – відносно невисока його частка поєднується з високою соціальною значущістю, а наслідки соціального ефекту від дестабілізації або стагнації даного сектора мультиплікуються його загальною чутливістю до інституційних змін, що неминуче позначаються на економіці в цілому.

Незмінна актуальність питання управління розвитком сектора малого та середнього бізнесу (МСБ) стимулює інтенсивні наукові дослідження. Їх наслідком стало усвідомлення потреби деталізації процесу управління, а також високий рівень системності ефектів даного процесу для такого роду суб'єктів. Однак, поряд з цим, аналіз наукових результатів дозволив ідентифікувати неповноту наявного теоретичного і методологічного базису регулювання розвитком сектора МСП.

Мета роботи полягає у подальшому розвитку теоретичних основ та розробці практичних рекомендацій щодо регулювання розвитку малого та середнього підприємництва. Для досягнення мети було поставлено та вирішено наступні завдання:

- розкрити роль малого та середнього бізнесу в модернізації

економічного розвитку;

- уточнити зміст механізму державного регулювання малого та середнього підприємництва;
- проаналізувати фінансово-економічні результати діяльності суб'єкта малого підприємництва;
- схарактеризувати стан володіння та використання земельних ресурсів господарства;
- запропонувати використання інструментів впливу на діяльність малого та середнього бізнесу на базі опціонів;
- обґрунтувати напрями державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва.

Об'єкт дослідження – процес регулювання розвитку малого та середнього підприємництва.

Предмет дослідження – теоретичні підходи, методичні та практичні питання щодо регулювання розвитку малого та середнього підприємництва.

Методи дослідження. У процесі дослідження були використані методи аналізу й синтезу з метою уточнення сутності регулювання розвитку малого та середнього підприємництва, методи системного підходу, діалектичний метод, методи абстракції та порівнянь, статистичного аналізу при виконанні аналізу забезпечення процесу регулювання розвитку малого та середнього підприємництва.

Структура та загальний обсяг випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів і висновків, загальним обсягом 66 сторінок, містить 7 рисунків, 16 таблиць, 54 джерела, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1 Роль малого та середнього бізнесу в модернізації економічного розвитку

Останніми роками багато фахівців (як теоретиків, так і практиків) одним з важливих чинників сталого економічного розвитку розглядають мале і середнє підприємництво. В економічній науці сформована думка, що саме воно може зробити суттєвий внесок в інноваційний розвиток шляхом сприяння диверсифікації економіки та участі в технологічному розвитку через генерацію інновацій та надання різних послуг.

Безумовно, МСП – важливий суб'єкт процесів модернізації та інноваційного розвитку економіки. Однак варто зазначити, що в багатьох дослідженнях фактичне місце і виконувана роль такого бізнесу відображені не в повному обсязі, належним чином не визначені його фінансово-економічний стан, рівень технологічності та реальні можливості для здійснення модернізації. Крім того, недостатньо опрацьовано взаємодію різних секторів економіки, в тому числі порядок розподілу факторів виробництва між ними, що не дає можливості об'єктивно оцінити реальні можливості МСП як учасника процесу модернізації, та розробити більш результативні заходи щодо його стимулювання. Беручи до уваги зазначене, визначення ролі й місця малого та середнього підприємництва в рамках здійснення модернізації економічного розвитку в цей час є вкрай актуальною науковою і практичною проблемою.

Економічна література представляє різні підходи до виявлення функцій МСП. Так на думку Н.В. Артем'єва, специфіка сутнісних характеристик малого і середнього бізнесу (МСБ) дозволяє йому виконувати ряд економічних і соціальних функцій, до найбільш важливих з яких можна віднести такі (табл. 1.1) [4]:

Таблиця 1.1 – Основні функції МСП за сферами впливу

Економічна сфера	Соціальна сфера
• збільшення ВВП за рахунок частки, створюваної суб'єктами МСП, і відповідне збільшення дохідної частини бюджету; • активна участь суб'єктів МСП у формуванні конкурентного середовища та ліквідації монополій • зниження питомих витрат на створення нових робочих місць • підготовка та підвищення кваліфікації персоналу підприємств безпосередньо на робочому місці з урахуванням всього спектру зовнішніх і внутрішніх умов функціонування • зниження витрат розробки та впровадження технологічних інновацій, особливо високоризикового характеру, що супроводжується підвищенням ефективності виробництва • підвищення показників фондоддачі, особливо на трудомістких виробництвах • мобілізація, ефективний розподіл і використання природних та фінансових ресурсів, які досягаються шляхом залучення у відтворювальний процес та не становлять інтерес або є відходами крупного виробництва • посередництво в міжгалузевому перетоку капіталів, раціоналізація галузевої структури та зміцнення зв'язків між різними секторами економіки	• самореалізація активної частини працездатного населення • збільшення числа власників, які є гарантом соціально-економічної стабільності суспільства • демократизація власності через її розосередження • збільшення частки економічно активного населення, що приводить до зниження диференціації доходів населення • досягнення високого ступеня задоволеності працею як засобом самовираження, обумовлене видимими результатами • зниження соціальної напруженості та стабілізація доходів в кризові періоди розвитку • формування активного середнього класу як основи становлення громадянського суспільства та соціально-політичного розвитку • створення робочих місць для соціально вразливих груп населення та зниження безробіття • розширення спектру виробленої продукції та послуг • більш повне задоволення потреб населення • покращення якості обслуговування

Основні рольові функції МСБ також були визначені в дослідженнях Л. С. Трубнікової. Автором було зазначено, що цей бізнес вкрай значущий в рамках розвитку економічної ситуації. У плані розвитку будь-якої держави або регіону роль малого підприємництва визначається вирішенням завдань щодо забезпечення зростання зайнятості та згладжування соціальних хвилювань, підвищення ступеня стійкості та забезпечення інноваційного характеру економічного зростання, формування широкого прошарку так званого «середнього класу» [46].

Після проведеного поглибленого аналізу наукової літератури та синтезу отриманих результатів в роботі за основу прийнято варіанти й інших авторів (наприклад, О.Ю. Гончарова [17]), які виділяють більше сфер впливу (функцій) МСП на розвиток.

загальноекономічна	ресурсна	екологічна	організаторська
сприяє розвитку конкуренції	ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА		організаторська
політична			соціальна
ідеологічна			мотиваційна
	інтегруюча	антикризова	психологічна

Рисунок 1.1 – Основні функції МСП в модернізації економічного розвитку

Загальноекономічна (виробничо-розподільна) функція малого та середнього підприємництва включає такі сфери впливу на розвиток:

виробництво товарів і послуг та доведення їх до споживача;

задоволення індивідуальних потреб населення в товарах і послугах

різноманітного асортименту;

наближення виробництва товарів і послуг до споживача та скорочення на цій основі транспортних витрат з доставки товарів на периферію з великих промислових центрів;

поглиблення спеціалізації виробництва за рахунок звільнення великих підприємств від випуску дрібносерійної та одиничної продукції та розвиток невеликих спеціалізованих виробництв, що пов'язані з великими підприємствами;

більш ефективне використання виробничих потужностей, підвищення гнучкості виробництва та прискорення оновлення асортименту продукції;

підвищення експортного потенціалу та скорочення масштабів тіньової економіки;

зміцнення економічної бази територій та примножування власності;

сприяє диверсифікації структури економіки;

збільшення інвестиційного потенціалу економіки шляхом залучення власних коштів для розвитку бізнесу;

поповнення бюджетів всіх рівнів, особливо бюджетів окремих територій, може виступати в якості одного з основних чинників економічної безпеки та локомотива економічних перетворень в країні.

Не менш важливою є *ресурсна* функція МСП, яка забезпечує:

ефективне використання як відтворюваних, так і обмежених ресурсів, як матеріальних, так і нематеріальних ресурсів;

включення у виробництво матеріальних і фінансових коштів населення, що використовувалися раніше виключно для особистого споживання;

більш повне та ефективне використання унікальних здібностей, знань і трудових навичок окремих громадян, яких не задовільняють умови організації та оплати праці на великих підприємствах.

На сучасному етапі розвитку людства однією з надважливих функцій МСП слід зазначити *екологічну*, яка розкривається у використанні місцевих джерел сировини, відходів великого виробництва, впровадження

безвідходних технологій.

Окремої уваги заслуговує *організаторська* функція, яка реалізується через:

ухвалення підприємцями самостійного рішення про організацію власної справи;

формування особливого стилю управління;

створення особливого психологічного клімату, сприятливого для діяльності;

постійне вдосконалення бізнес-процесу внаслідок ефективного використання ресурсів і прагнення до впровадження нових технологій, як у виробництві, так і управлінні бізнесом.

Не менш значущою є *мотиваційна* функція МСП, яка проявляється шляхом створення системи стимулів для більш повного використання всіх видів ресурсів.

Ряд авторів виокремлюють таку важливу сферу впливу, як "*ідеологічна*", підкреслюючи, що МСП сприяє створенню в суспільстві дуже важливого в ринкових умовах господарювання її виду – «ідеології підприємництва».

Як зазначають багато авторів, МСП *сприяє розвитку конкуренції* та конкурентного середовища, забезпечуючи подолання галузевого і територіального монополізму, а також сприяє підвищенню конкурентоспроможності наявної продукції та послуг.

Деякі автори наполягають на окремому виділенні *психологічної* функції МСП – більш повне використання здібностей, знань і трудових навичок окремих громадян, створення стимулів до особистісного зростання, постійної освіти та самоосвіти та ін., а також зміна суспільної психології та життєвих орієнтирів населення.

Також заслуговує точка зору, що МСП відіграє *антикризову* функцію. Притаманні малому підприємництву гнучкість і висока пристосовність до мінливості ринкової кон'юнктури сприяють стабілізації економіки,

згладжуванню коливань економічної кон'юнктури. Важлива специфіка малого підприємництва – «прокидатися» в період загального економічного спаду, вирішуючи багато економічних та соціальних проблем.

Безумовно слід зосередитися і на такій функції МСП як – *соціальна*, яка припускає, що з його активізацією відбувається:

формування людей підприємливих, схильних до самостійної господарсько-економічної діяльності, здатних започаткувати справу, долати опір середовища і добиватися мети;

створення нових робочих місць, поглинання надлишкової робочої сили в період криз, створення робочих місць для соціально вразливих категорій населення, незатребуваних великим бізнесом;

розвиток самозайнятості;

зниження соціальної напруженості та соціальної нерівності внаслідок створення додаткових доходів;

продукуються місця виробничого навчання, своєрідні «полігони» для перевірки професійних навичок молодих кадрів;

забезпечення соціальної захищеності працівників за рахунок виплат заробітної плати, відрахувань у позабюджетні фонди, соціальних пакетів, інших форм стимулювання;

збереження і розвиток сіл, невеликих міст, відродження мистецьких і кустарних промислів.

Ще однією функцією МСП виступає *політична*, яка підкреслює, що за його допомогою відбувається розширення частки найбільш представницького середнього класу, який є виразником політичних переваг значної частини населення, а також зміцнення політичної стабільності та формування бізнес-еліти економіки, здатної управляти розв'язанням соціально-економічних проблем.

І, в завершенні, можна навести *інтегруючу* функцію МСП. Дослідники відзначають, що існує особлива категорія малих підприємств, основною стратегією яких є постійний пошук суспільних потреб, які то з'являються, то

зникають, а також безперервне пристосування до кон'юнктури ринку. Здатність економіки будь-якої держави пристосовуватися до постійно мінливих умов невизначеності багато в чому визначається рівнем розвитку МСП. Розвиток взаємодії великих, малих і середніх підприємств багато в чому залежить від діяльності МСП в області субпідрядів, франчайзингу, аутсорсингу і т.д.

Таким чином, роль МСП в економічному розвитку безперечна. При цьому, серед безлічі економічних переваг, властивих саме МСП, слід виділити й недоліки в їх діяльності (рис 1.2):

МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС	
Економічні переваги:	
	високий рівень мобільності
	простота організаційно-управлінських зв'язків
	диференціація і чітка спеціалізація за видами бізнесу
	робота в ринкових сегментах, в яких великі підприємства не здатні отримати вигоду і прибуток
	високий ступінь адаптації до мінливих ринкових умов
	готовність до впровадження інновацій
	формування добросовісної конкуренції
	формування бази інноваційного розвитку країни та регіонів
Економічні недоліки:	
	обмеженість ресурсної бази (фінансові, матеріальні та інші ресурси)
	слабкі кредитні можливості
	умови праці та соціальне забезпечення працівників гірше, ніж на великих підприємствах
	відносно невисока оплата праці

Рисунок 1.2 – Основні економічні переваги та недоліки МСП

Таким чином, навіть враховуючи зазначені недоліки, з'являється можливість вирішення ряду стратегічних завдань завдяки ефективності функціонування МСП:

- забезпечення економічного зростання регіонів і країни в цілому;
- формування умов для інноваційного розвитку;
- створення нових робочих місць;
- зростання ВВП країни тощо.

Беручи до уваги все перераховане вище, можна говорити про те, що неможливо переоцінити вплив МСБ на соціальну стабільність та економічне зростання в державі. Його роль в активній участі по створенню умов, що якісно підвищують ефективність ринкової економіки, вкрай важлива. Особливий вклад підприємництва полягає у розв'язанні проблеми прискорення темпів інноваційного розвитку економіки. Враховуючи зазначене, а також складну поточну економічну ситуацією в країні та світі, існує нагальна потреба в забезпеченні сприятливого ділового клімату для такого роду бізнесу.

1.2 Уточнення змісту механізму державного регулювання малого та середнього підприємництва

Виходячи з результатів першого пункту та враховуючи значущість МСБ для модернізації економічного розвитку, можна стверджувати, що підтримка малого та середнього підприємництва більшою мірою повинна бути спрямована на усунення або зниження впливу об'єктивних недоліків його функціонування. Саме тому сьогодні першочерговим завданням є розробка і застосування ефективних механізмів перш за все державної підтримки підприємництва на всіх рівнях.

У загальному випадку під «механізмом», виходячи з фізичного змісту, розуміється внутрішній устрій, система чого-небудь, а так само сукупність станів і процесів, яка лежить в основі будь-якого явища. В економічній

літературі зустрічаються категорії, сформовані із застосуванням поняття «механізм», стосовно до суб'єктів макро-, мезо- і мікро- рівня, наприклад «ринковий механізм», «господарський механізм», «економічний механізм», «організаційно-економічний механізм», «управлінський механізм», «механізм підтримки», «мотиваційний механізм» і т.п. При цьому, не залежно від того, чи заснована категорія на принципах ієрархічності, як правило, під механізмом, в економічній науці розуміється, сукупність елементів (в тому числі структура, інститути, форми та методи, інструменти впливу) досить динамічна у своєму змісті, але така, що має упорядкований стан, забезпечуючи безперервність процесу відтворення та дій економічних законів.

Механізм регулювання підприємництва в Україні (як і в багатьох країнах пострадянського простору) реалізується в рамках державної соціально-економічної політики і являє собою сукупність правових, політичних, економічних, соціальних, інформаційних, консультаційних, освітніх, організаційних та інших заходів, що здійснюються органами державної влади країни всіх рівнів. В цілому, загальну схему механізму регулювання малого та середнього підприємництва, що реалізується в країні, представлено на рис. 1.3.

У загальному випадку основними цілями реалізації механізму регулювання малого та середнього підприємництва можна вважати:

розвиток суб'єктів МСП з метою формування конкурентного середовища в економіці;

забезпечення сприятливих умов для розвитку суб'єктів МСП;

забезпечення конкурентоспроможності цих суб'єктів;

сприяння суб'єктам МСП в просуванні продукції, що виробляється;

збільшення кількості суб'єктів МСП;

забезпечення зайнятості населення та розвиток самозайнятості;

збільшення частки вироблених суб'єктами МСП товарів (робіт, послуг) в обсязі валового внутрішнього продукту;

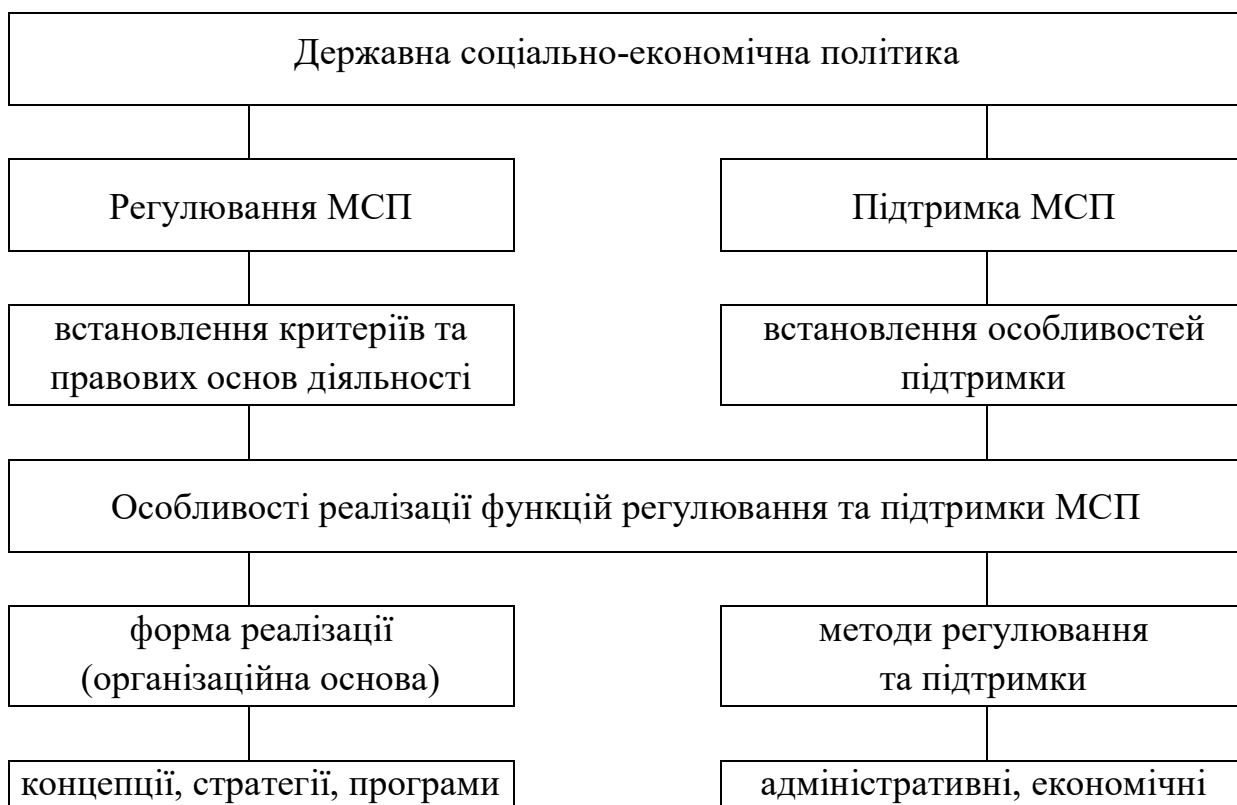

Рисунок 1.3 – Загальна схема механізму державного впливу на МСП

збільшення частки сплачених суб'єктами МСП податків в податкових доходах бюджетів всіх рівнів.

Регулювання підприємництва передбачає визначення не тільки критеріїв і правових основ діяльності малих та середніх підприємств, а й розробку питань державної підтримки (що надається на принципах, в тому числі заявного порядку звернення, доступності інфраструктури підтримки, рівного доступу та відкритості процедур її надання), як способів впливу на підприємницьку діяльність.

Регулювання і підтримка підприємницької діяльності здійснюється через застосування адміністративних (в тому числі вдосконалення законодавства та нормативно-правове регулювання, антимонопольна політика, контроль цін і доходів, підготовка кадрів, введення стандартів) та економічних (в тому числі субсидування і кредитні програми, бюджетне інвестування, державні гарантії, майнова підтримка) методів [32].

Організаційну основу державної політики підтримки малого та середнього підприємництва формують концепції, стратегії розвитку, державні та регіональні програми, що містять заходи, спрямовані на його розвиток, в тому числі на різних територіях і в різних галузях, які розробляються на різні терміни. В цілому особливостями нормативно-правового регулювання розвитку МСП є застосування наступних заходів:

- спеціальні податкові режими;
- спрощення ведення бухгалтерії та складання статистичної звітності;
- пільговий порядок розрахунків за приватизоване державне майно;
- особливості участі суб'єктів МСП в держзакупівлі;
- забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів МСП при здійсненні державного контролю (нагляду);
- забезпечення фінансової підтримки суб'єктів МСП і суб'єктів інфраструктури їхньої підтримки;
- сприяння розвитку інфраструктури підтримки МСП.

Інфраструктурою підтримки суб'єктів МСП є система комерційних і некомерційних організацій, які здійснюють свою діяльність або залучаються для забезпечення реалізації державних програм різних рівнів, що формують умови для створення суб'єктів МСП і для надання їм підтримки. Інфраструктура підтримки МСП містить такі інститути:

державні установи та організації, державні та регіональні фонди підтримки підприємництва, фонди сприяння кредитуванню, державні фонди підтримки наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності тощо;

приватні комерційні й некомерційні структури, зокрема: різні інвестиційні фонди, агентства з підтримки експорту товарів, лізингові компанії, мікрофінансові організації підприємницького фінансування, організації, які здійснюють управління територіальними комплексами (технопарки, наукові, промислові та індустріальні парки);

територіальні комплекси (в тому числі: технопарки, наукові, промислові та індустріальні парки);

центри підтримки (в тому числі: бізнес-інкубатори, маркетингові та навчально-ділові центри, консультаційні центри, центри комерціалізації технологій, інжинірингові центри, центри трансферу технологій, центри сертифікації, стандартизації та випробувань, центри розвитку туризму, багатофункціональні центри надання державних послуг для суб'єктів МСБ).

Сучасна політика в галузі регулювання і підтримки малого та середнього підприємництва здійснюється за допомогою програмно-цільового методу, який полягає у виробленні системи програмних заходів, що передбачають забезпечення комплексного розв'язання актуальних проблем підприємництва на основі [47]:

чіткого визначення цілей, завдань, заходів і очікуваних результатів;

концентрації фінансових, матеріально-технічних і трудових ресурсів для досягнення поставлених цілей, вирішення завдань і реалізації намічених заходів [19].

Таким чином, сучасна система державної підтримки підприємництва базується на програмах різного рівня (державного, регіонального тощо).

При визначенні мети впливу на підприємницьку діяльність мають враховуватися як ресурсні обмеження реалізації підтримки, так і передбачатися облік значущих актуальних цілей соціально-економічного розвитку конкретної території.

Дійсно, необхідно розуміти, що підприємництво повинно мати соціальну спрямованість, тобто діяльність підприємця, спрямована в першу чергу на досягнення власних цілей, повинна сприяти досягненню і соціально-економічних цілей суспільства. Виходячи з цього, першочерговим завданням державного регулювання МСП є досягнення соціально-значущих цілей, отже, вибір методів, форм і засобів регулювання підприємницької діяльності має відбуватися на підставі / з урахуванням наявних проблем суспільства. В даному аспекті, завданням державних органів є визначення можливостей досягнення значущих цілей суспільства за допомогою активізації діяльності підприємців, і створення відповідних цьому умов.

Не дивлячись на це, необхідно визнати слабку дієвість механізмів регулювання та підтримки МСП в Україні. Серед основних недоліків системи підтримки підприємництва можна виділити:

недосконалість або відсутність законодавства, яке покликане регламентувати процес створення, виконання та оцінки ефективності цільових програм;

відсутність норм, які гарантують фінансування раніше початих цільових програм, що призводить до нестабільності витрат;

нестачу наукової бази програмно-цільового планування в країні, невеликий досвід успішної реалізації цільових програм, а також велику залежність від рішень, прийнятих на державному рівні;

використання формальних критеріїв, які дозволяють оцінити ефективність реалізації програми [38];

низьку диференціацію програм з урахуванням галузі, території, соціального сектора, груп господарств з різним рівнем фінансового стану, а так само природно-економічного чинника;

необґрунтованість заявлених в програмах підтримки цільових орієнтирів, так як їх досягнення практично не призводить до вирішення наявних проблем в суспільстві [9; 34].

Таким чином, в цілому, обсяги підтримки, встановлені правила їх надання та розподілу не мотивують достатньою мірою розвиток галузі [33], що свідчить про відсутність дієвого механізму регулювання і підтримки малого підприємництва. Даний факт, як бачиться, з одного боку, пов'язаний з неадекватним визначенням дійсних цілей суспільства, з іншого – продиктований спробою досягнення даних цілей через несвідоме залучення в цей процес підприємців в тому числі з невідповідним мотиваційним профілем. Останнє призводить до значних альтернативних витрат, через те, що частина вкладених коштів не має віддачі. При цьому, несвідомість проявляється в довільному формуванні деякого підприємницького середовища, яке залучає неефективних для розв'язання наявних проблем

соціально-економічного розвитку території суб'єктів малого та середнього підприємництва.

Таким чином, недосконалість реалізованих механізмів державного регулювання підприємництва, полягає, в тому числі, у відсутності врахування мотиваційного фактора. Як наслідок – низький рівень опрацювання питань фундаментального і прикладного характеру, пов'язаних з формуванням мотиваційних механізмів регулювання МСП.

Підтвердженням цього є, те, що поняття «мотиваційного механізму», як правило, використовується в роботах присвячених управлінню персоналом при формуванні деякого інструментарію для регулювання трудової діяльності, що враховує мотивацію суб'єкта діяльності. В теоріях підприємництва, дане поняття застосовується, на сьогодні, досить рідко, через те, що необхідність врахування мотиваційного фактора підприємців при розробці механізмів впливу на підприємницьку діяльність є альтернативним підходом у даному питанні. Теоретичне обґрунтування необхідності врахування даного фактора при розробці механізмів, форм і методів регулювання підприємницької діяльності, зустрічаються лише у деяких представників пострадянської наукової спільноти [41; 43].

У загальному випадку можна виділити два основних підходи в трактуванні поняття «мотиваційного механізму» стосовно підприємницької діяльності.

У першому випадку, при визначенні «мотиваційного механізму» упор робиться на внутрішні процеси формування мотивів підприємницької діяльності. Так, наприклад, Хачікян Т.Н. застосовує дане поняття для позначення сукупності станів і процесів самооцінки підприємця, що визначають пріоритетність ціннісних орієнтацій і ступінь зацікавленості підприємців в досягненні максимальних економічних і соціальних результатів своєї діяльності за допомогою надання товару / продукту / послуги додаткової цінності та забезпечення задоволеності споживача [23].

Простіше кажучи, мотиваційний механізм – це впорядкована

сукупність мотивів досягнення складної мети [22]. Так Федорова Н.В. мотиваційний механізм підприємницької діяльності визначає як сукупність інтересів, потреб і мотивів, стимулів та створення на їх основі системи морального і матеріального стимулювання [14].

У другому випадку, під «мотиваційним механізмом» підприємницької діяльності розуміють спосіб регулювання діяльності підприємців або стимулювання їх підприємницької активності, за допомогою впливу на процес формування їх мотивів діяльності. Так Нагорнов В.І. під мотиваційним механізмом розуміє якісь інструменти та методи регулювання підприємницької діяльності, в основі чого лежать «правила гри» створювані державою для підприємців [29].

Колектив авторів [39], які досліджують питання мотивації підприємницької діяльності, розуміють під мотиваційним механізмом підприємницької діяльності створення державою необхідних умов для формування потреби ведення підприємницької діяльності. Таким чином, мотиваційний механізм, на їхню думку, це цілеспрямований вплив на сукупність мотивів, пов'язаних і зумовлених сенсоутворювальним мотивом діяльності, детермінантною поведінкою, що визначає його загальну спрямованість.

З урахуванням мети та завдань даної роботи, надалі будемо дотримуватися другого підходу в розумінні суті «мотиваційного механізму», який пов'язується з діями регулюючих органів всіх рівнях, розробкою комплексу методів і схем впливу на діяльність підприємців – суб'єктів малого та середнього підприємництва, з урахуванням особливостей їх мотивації. Виходячи із зазначеного, врахування мотиваційного фактору в механізмі регулювання обумовлює необхідність подальшого дослідження сутності мотивації, і встановлення особливостей її формування у суб'єктів МСП.

РОЗДІЛ 2 ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

2.1 Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності суб'єкта малого підприємництва

Селянське (фермерське) господарство «БіС» (далі СГ «БіС») було зареєстроване у 2002 році на території Добропільського району Донецької області. Основним видом діяльності підприємства є вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. В якості інших видів діяльності підприємства можна відзначити: техобслуговування і ремонт автомобілів; оптову торгівлю зерном, необробленим тютюном, насінням та кормами для тварин; допоміжні види діяльності в галузі вирощування сільськогосподарських культур.

Здійснено економічний аналіз діяльності СГ «БіС», починаючи з дослідження основних економічних показників, що характеризують кінцеві результати роботи компанії. Основні техніко-економічні показники, що характеризують роботу підприємства, приведені у таблиці 2.1. Основним джерелом інформації є офіційна звітність підприємства.

Таблиця 2.1 – Аналіз основних техніко-економічних показників діяльності СГ «БіС»

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення, тис. грн.		Темп зміни 2020 р. до 2018 р., %
				2019 р. до 2018 р.	2020 р. до 2019 р.	
1	2	3	4	5	6	7
1.Обсяг реалізації, тис. грн.	21594,8	22293,7	36439,1	698,9	14145,4	168,7
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	18586,8	19560,1	32057,1	973,3	12497	172,5
3. Чистий прибуток, тис. грн.	1706,1	938,3	2609,7	-767,8	1671,4	153,0

Кінець табл. 2.1

1	2	3	4	5	6	7
4. Середньооблікова кількість працівників, осіб	24	25	23	1	-2	95,8
5. Фонд оплати праці, усього, тис. грн.	1508,4	1842,2	1753,9	333,8	-88,3	116,3
6. Середньомісячна заробітна плата, грн.	5237,4	6140,7	6354,8	903,3	214,1	121,3
7. Дебіторська заборгованість, тис. грн.	0	1350	42,1	1350	-1307,9	-
8. Кредиторська заборгованість, тис. грн.	2628,1	3823,3	9736,2	1195,2	5912,9	370,5

За даними табл. 2.1 можна стверджувати, що в цілому за 2018-2020 роки ефективність роботи СГ «БіС» підвищувалася. Якщо порівнювати ситуацію, що склалася у 2020 році, з ситуацією 2018 року, то можна зробити висновок, що чистий прибуток підприємства зріс на 153% та склав 2607,9 тис. грн. Найбільшим зростанням за аналізований період характеризується показник кредиторської заборгованості (370,5%), тобто для фінансування своєї діяльності у 2020 році підприємства залучило позикових коштів майже в 4 рази більше, ніж у 2018 році. Єдиним з вище проаналізованих показників, який за досліджуваний період скорочувався, була середньооблікова кількість працівників – у 2020 році цей показник склав 23 особи, а скорочення відносно 2018 року склало 4,2%. Даний факт обумовив скорочення загального фонду оплати праці у 2020 році порівняно до 2019 року на 88,3 тис. грн. Проте середньомісячна заробітна плата працівників має сталу тенденцію до зростання, у 2020 році до 2018 року заробітна плата складала 121,3 %.

Проведемо загальну оцінку майнового стану підприємства, а також джерел формування майна, використовуючи агрегований баланс (табл. 2.2 і табл. 2.3).

Таблиця 2.2 – Аналіз активу балансу СГ «БіС»

Стаття	На кінець 2019 р		На кінець 2020 р		Відхилення		
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн. (+,-)	Темп росту, %	Струк- тури, %
Активи, всього	24750,4	100,0	33011,6	100,0	8261,2	33,4	0,0
1. Необоротні активи	19688,9	79,5	27236,0	82,5	7547,1	38,3	3,0
2. Оборотні активи	5061,5	20,5	5775,6	17,5	714,1	14,1	-3,0
2.1 Запаси	3448,1	13,9	4754,2	14,4	1306,1	37,9	0,5
2.2 Дебіторська заборгованість	1350	5,5	42,1	0,1	-1307,9	-96,9	-5,3
2.3 Гроші та їх еквіваленти	263,4	1,1	979,3	3,0	715,9	271,8	1,9
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	—	—	—	—	—	—	—

Результати аналізу активу балансу СГ «БіС» свідчать, що протягом 2019-2020 рр. загальна величина активів підприємства зросла на 8261,2 тис. грн. (тобто на 33,4% вище, ніж у 2019 році). Лише за величиною дебіторської заборгованості у 2020 році порівняно з 2019 роком спостерігалось скорочення на 1307,9 тис. грн., що склало на 96,9% менше за величину заборгованості у попередньому році. Всі інші статті активу балансу за 2019-2020 роки зростали: необоротні активи – на 7547,1 тис.грн., оборотні активи – на 714,1 тис.грн.; запаси – на 1306,1 тис.грн.; гроші та їх еквіваленти – на 715,9 тис.грн.

Таблиця 2.3 – Аналіз пасиву балансу СГ «БіС»

Стаття	На кінець 2019 р		На кінець 2020 р		Відхилення		
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн. (+,-)	Темп росту, %	Струк- тури, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Зобов'язання, всього	24750,4	100,0	33011,6	100,0	8261,2	33,4	0,0
1. Власний капітал, в т.ч.:	20665,7	83,5	23275,4	70,5	2609,7	12,6	-13,0

Кінець табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8
1.1 Нерозподілений прибуток	20665,7	83,5	23275,4	70,5	2609,7	12,6	-13,0
2. Залучений капітал	4084,7	16,5	9736,2	29,5	5651,5	138,4	13,0
2.1 Довгострокові зобов'язання і забезпечення	—	—	—	—	—	—	—
2.2 Поточні зобов'язання і забезпечення	4084,7	16,5	9736,2	29,5	5651,5	138,4	13,0

За результатами аналізу пасиву балансу СГ «БіС» слід зазначити, що зобов'язання підприємства за досліджуваний період зросли на 33,4%, або на 8261,2 тис. грн. На це зростання вплинуло два чинники: збільшення власного капіталу у формі нерозподіленого прибутку на 12,6%, або 2609,7 тис.грн.; зростання поточних зобов'язань та забезпечень на 5651,5 тис.грн., тобто даний показник у 2020 році збільшився на 138,4 % відносно значення 2019 року. Довгострокові зобов'язання у підприємства відсутні.

Виконаємо аналіз формування прибутку, використовуючи офіційну звітність підприємства, який наведено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз формування прибутку підприємства за 2019-20рр.

Показник	2019 р., тис. грн.	2020 р., тис. грн.	Відхилення	
			Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	22293,7	36439,1	14145,4	63,5
2. Інші операційні доходи	1259,7	1592	332,3	26,4
3. Інші доходи	-	-	-	-
4. Разом доходи	23553,4	38031,1	14477,7	61,5
5. Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг)	19560,1	32057,1	12497	63,9
6. Інші операційні витрати	3055	528,9	-2526,1	-82,7
7. Інші витрати	0	2835,4	2835,4	-
8. Разом витрати	22615,1	35421,4	12806,3	56,6
9. Фінансовий результат до оподаткування	938,3	2609,7	1671,4	178,1
10. Податок на прибуток	-	-	-	-
11. Чистий прибуток	938,3	2609,7	1671,4	178,1

Для вимірювання впливу факторів на формування кінцевого прибутку використовується спосіб пропорційного розподілу. Для здійснення факторного аналізу кінцевого прибутку підприємства використовується наступна модель:

$$\text{ЧП} = \text{Ч}_{\text{ВР}} + \text{Д}_{\text{i}_o} + \text{Д}_i - \text{С}_{\text{РП}} - \text{В}_i - \text{В}_{\text{i}_o} - \text{П},$$

де ЧП – чистий прибуток, тис. грн.

$\text{Ч}_{\text{ВР}}$ – чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.

Д_{i_o} – інші операційні доходи, тис. грн.

Д_i – інші доходи, тис. грн.

$\text{С}_{\text{РП}}$ – собівартість реалізованої продукції, тис. грн.

В_i – інші витрати, тис. грн.

В_{i_o} – інші операційні витрати, тис. грн.

П – податок на прибуток, тис. грн.

Виконаємо факторний аналіз чистого прибутку СГ «БіС» за 2019-2020 рр.

$$\text{ЧП}_0 = 22293,7 + 1259,7 - 19560,1 - 3055,0 = 938,3 \text{ тис.грн.}$$

$$\text{ЧП}_1 = 36439,1 + 1592,0 - 32057,1 - 528,9 - 2835,4 = 2609,7 \text{ тис.грн.}$$

$$\Delta \text{ЧП}_{\text{заг.}} = \text{ЧП}_1 - \text{ЧП}_0 = 2609,7 - 938,3 = 1671,4 \text{ тис.грн.}$$

Таким чином, у 2020 році порівняно з 2019 роком чистий прибуток СГ «БіС» збільшився на 1671,4 тис. грн., що у відносному вираженні склало – 178,1% відносно чистого прибутку попереднього року, в тому числі за рахунок зміни:

Чистого доходу від реалізації продукції:

$$\Delta \text{ЧП}_{\text{ВР}} = 14145,4 / 1671,4 * 178,1 = 1507,3\%$$

Інших операційних доходів:

$$\Delta \text{ЧП}_{\text{Ді}} = 332,3 / 1671,4 * 178,1 = 35,4\%$$

Інших доходів:

$$\Delta \text{ЧП}_{\text{Ді}} = 0,0 / 1671,4 * 178,1 = 0,0 \%$$

Собівартості реалізованої продукції:

$$\Delta \text{ЧП}_{\text{Срп}} = 12497 / 1671,4 * 178,1 = 1330,9 \%$$

Інших операційних витрат:

$$\Delta\text{ЧП}_{\text{Bi}_o} = (-2526,1)/1671,4*178,1 = -269,2\%$$

Інших витрат:

$$\Delta\text{ЧП}_{\text{Bi}} = 2835,4/1671,4*178,1 = 302,1\%$$

Податку на прибуток:

$$\Delta\text{ЧП}_{\text{П}} = 0/1671,4*178,1 = 0,0\%.$$

Перевірка:

$$\Delta\text{ЧП}_{\text{заг.}} = 1507,3+35,4-1330,9+269,2-302,1=178,1\%$$

Отже, результати факторного аналізу свідчать, що найбільший вплив на зростання чистого прибутку у 2020 році порівняно з 2019 роком мало істотне зростання чистого доходу від реалізації продукції, за рахунок чого чистий прибуток зріс на 1507,3%. За рахунок зростання обсягів реалізації продукції підвищилась і її собівартість, що призвело до зниження чистого прибутку СГ «БіС» на 1330,9% при незмінності інших факторів впливу. Зростання інших витрат призвело до зниження чистого прибутку підприємства на 302,1%. У свою чергу, скорочення інших операційних витрат (на 2526,1 тис. грн) сприяло зростанню чистого прибутку на 269,2%, також це зростання було доповнено підвищенням інших операційних доходів на 35,4%. Під впливом зміни всіх факторів у 2020 році зафіксоване загальне зростання чистого прибутку СГ «БіС» на 1671,4 тис. грн., що складає – 178,1% порівняно до попереднього року, тобто у 2020 році підприємство отримало чистий прибуток у розмірі 2609,7 тис. грн.

Виконаємо аналіз рентабельності діяльності підприємства за допомогою основних показників (формули 2.1 – 2.5):

- рентабельності виробництва (R_v):

$$R_v = \frac{\text{ЧП}}{\text{ОсФ} + \text{НОбК}} * 100\% \quad (2.1)$$

ЧП – чистий прибуток підприємства за рік, тис. грн.;

ОсФ – вартість основних фондів підприємства, тис. грн.;

НОбК – вартість оборотних коштів, які нормуються, тис. грн.

- рентабельності активів (R_A), яка обчислюється відношенням чистого прибутку, отриманого підприємством за рік, до середньої вартості активів ($\bar{A}$):

$$R_A = \frac{\text{ЧП}}{\bar{A}} * 100\% \quad (2.2)$$

- рентабельності основної діяльності ($R_{\text{осн.д.}}$), як відношення чистого прибутку від реалізації до витрат на виробництво продукції (В). До складу витрат на виробництво продукції входить собівартість реалізованої продукції, а також витрати на збут й адміністративні витрати:

$$R_{\text{осн.д.}} = \frac{\text{П}}{В} * 100\%. \quad (2.3)$$

- рентабельності власного капіталу ($R_{\text{ВК}}$), що розраховується як відношення чистого прибутку до середньорічної величини власного капіталу ($\bar{\text{ВК}}$):

$$R_{\text{ВК}} = \frac{\text{ЧП}}{\bar{\text{ВК}}} * 100. \quad (2.4)$$

- рентабельність оборотних активів ($R_{\text{Об.А}}$), що розраховується як відношення чистого прибутку до середньорічної величини оборотних активів ($\bar{\text{ОбА}}$):

$$R_{\text{ОбА}} = \frac{\text{ЧП}}{\bar{\text{ОбА}}} * 100. \quad (2.5)$$

Розрахунок показників рентабельності за 2019-2020 рр. зведено до таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Розрахунок показників рентабельності

Показник	Роки		Горизонтальний аналіз	
	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
$R_{\text{В}}, \%$	4,06	8,16	4,10	101,0
$R_A, \%$	3,79	7,91	4,12	108,7
$R_{\text{осн.д.}}, \%$	4,18	7,38	3,20	76,6
$R_{\text{ВК}}, \%$	4,54	11,21	6,67	146,9
$R_{\text{ОбА}}, \%$	18,53	45,19	26,66	143,9

Протягом 2019-2020 рр. відбулось загальне зростання всіх видів рентабельності підприємства, що, в основному обумовлено зростанням чистого прибутку у 2020 році. Рентабельність виробництва у 2020 році порівняно з 2019 роком зросла на 4,10%; рентабельність оборотних активів – на 26,66%; рентабельність власного капіталу – на 6,67%; рентабельність активів – на 4,12%; рентабельність основної діяльності – 3,20%.

Для визначення чинників, які зумовили зниження рентабельності підприємства, проведемо факторний аналіз. Факторний аналіз рентабельності виконується способом ланцюгових підстановок:

1) Рентабельність виробництва

$$R_{2019} = 938,3 / (19688,9 + 3448,1) * 100 = 4,06\%$$

$$R_{2020} = 2609,7 / (27236 + 4754,2) * 100 = 8,16\%$$

$$\Delta R = R_{2020} - R_{2019} = 8,16 - 4,06 = 4,1\%$$

$$R_{\text{ум.1}} = 2609,7 / (19688,9 + 3448,1) * 100 = 11,28\%$$

$$R_{\text{ум.2}} = 2609,7 / (27236 + 3448,1) * 100 = 8,51\%$$

$$\Delta R_{\text{чП}} = 11,28 - 4,06 = 7,22\%$$

$$\Delta R_{\text{ОсФ}} = 8,51 - 11,28 = -2,77\%$$

$$\Delta R_{\text{НОБК}} = 8,16 - 8,51 = -0,35\%$$

Перевірка:

$$\Delta R = \Delta R_{\text{чП}} + \Delta R_{\text{ОсФ}} + \Delta R_{\text{НОБК}} = 7,22 - 2,77 - 0,35 = 4,1\%$$

Таким чином, в результаті зростання чистого прибутку рентабельність виробництва збільшилась на 7,22%. Це підвищення рентабельності виробництва було скорочено через зростання вартості основних фондів (на 2,77%) та зростання вартості оборотних коштів, які нормуються, (на 0,35 %).

2) Рентабельність активів

$$R_{2019} = 938 / 24750,4 * 100 = 3,79\%$$

$$R_{2020} = 2609,7 / 33011,6 * 100 = 7,91\%$$

$$\Delta R = R_{2020} - R_{2019} = 7,91 - 3,79 = 4,12\%$$

$$R_{\text{ум.1}} = 2609,7 / 24750,4 * 100 = 10,54\%$$

$$\Delta R_{\text{чП}} = 10,54 - 3,79 = 6,75\%$$

$$\Delta R_A = 7,91 - 10,54 = -2,63\%$$

Перевірка:

$$\Delta R = \Delta R_{\text{чП}} + \Delta R_A = 6,75 - 2,63 = 4,12\%$$

Таким чином, за 2019-2020 рр. рентабельність активів зросла на 4,12%. Зростання чистого прибутку у 2020 році призвело до збільшення рентабельності активів на 10,54%, а зростання вартості активів призвело до зниження рентабельності на 2,63%.

3) Рентабельність основної діяльності

$$R_{2019} = 938/22615,1 * 100 = 4,18\%$$

$$R_{2020} = 2609,7/35421,4 * 100 = 7,38\%$$

$$\Delta R = R_{2020} - R_{2019} = 7,38 - 4,18 = 3,2\%$$

$$R_{\text{ум.1}} = 2609,7/22615,1 * 100 = 11,54\%$$

$$\Delta R_{\text{чП}} = 11,54 - 4,18 = 7,36\%$$

$$\Delta R_{\text{осн. діял.}} = 7,38 - 11,54 = -4,16\%$$

Перевірка:

$$\Delta R = \Delta R_{\text{чП}} + \Delta R_{\text{осн. діял.}} = 7,36 - 4,16 = 3,2\%$$

Рентабельність основної діяльності у 2020 році порівняно до 2019 року зросла на 3,2%. Зростання чистого прибутку у 2020 році призвело до збільшення рентабельності основної діяльності на 11,54%. Тоді як, зростання собівартості реалізованої продукції та інших витрат призвело до скорочення рентабельності на 4,16%.

4) Рентабельність власного капіталу

$$R_{2019} = 938/20665,7 * 100 = 4,54\%$$

$$R_{2020} = 2609,7/23275,4 * 100 = 11,21\%$$

$$\Delta R = R_{2020} - R_{2019} = 11,21 - 4,54 = 6,67\%$$

$$R_{\text{ум.1}} = 2609,7/20665,7 * 100 = 12,63\%$$

$$\Delta R_{\text{чП}} = 12,63 - 4,54 = 8,09\%$$

$$\Delta R_{\text{БК}} = 11,21 - 12,63 = -1,42\%$$

Перевірка:

$$\Delta R = \Delta R_{\text{чп}} + \Delta R_{\text{вк}} = 8,09 - 1,42 = 6,67\%$$

Таким чином, у 2020 році порівняно з 2019 роком рентабельність власного капіталу зросла на 6,67%. Зростання чистого прибутку у 2020 році призвело до збільшення рентабельності власного капіталу на 8,09%, а зростання розміру власного капіталу призвело до скорочення рентабельності власного капіталу на 1,42%.

5) Рентабельність оборотних активів

$$R_{2019} = 938 / 5061,5 * 100 = 18,53\%$$

$$R_{2020} = 2609,7 / 5775,6 * 100 = 45,19\%$$

$$\Delta R = R_{2020} - R_{2019} = 45,19 - 18,53 = 26,66\%$$

$$R_{\text{ум.1}} = 2609,7 / 5061,5 * 100 = 51,56\%$$

$$\Delta R_{\text{чп}} = 51,56 - 18,53 = 33,03\%$$

$$\Delta R_{\text{об.а}} = 45,19 - 51,56 = -6,37\%$$

Перевірка:

$$\Delta R = \Delta R_{\text{чп}} + \Delta R_{\text{вк}} = 33,03 - 6,37 = 26,66\%$$

Рентабельність оборотних активів протягом досліджуваного періоду зросла на 26,66%. Зростання чистого прибутку у 2020 році призвело до збільшення рентабельності оборотних активів на 33,03%, а збільшення вартості оборотних активів призвело до зменшення рентабельності на 6,37 %.

2.2 Характеристика стану володіння та використання земельних ресурсів господарства

Стан та ефективність використання земельних ресурсів для аграрних підприємств є запорукою успішного функціонування, оскільки земля є головним засобом виробництва у сільському господарстві. А тому головним напрямком розвитку сільськогосподарських підприємств є раціональне використання землі шляхом урахування місцевих економічних та природних умов виробництва, впровадження досягнень сучасної науки та передового досвіду, застосування найпрогресивніших методів та форм організації

сільськогосподарського виробництва та території.

Одним із основних питань ефективного використання землі наразі виступає питання характеристики ступеня використання земельних угідь. Тобто економічну ефективність використання земельних ресурсів можна визначити шляхом розрахунку обсягу виробництва продукції з одиниці земельної площі.

У власності та користуванні господарства станом на 01.01.2021 р. знаходиться 1633,9 га сільськогосподарських угідь, 100% яких відносяться до рілля. Власні земельні ділянки займають 34,7 га, що складає 2,1% від загальної площі земель у використанні; відповідно 1599,2 га є орендованими угіддями. Проаналізуємо посівні площі та валові збори врожаю сільськогосподарських культур за 2019-2020 рр. (табл. 2.6) за даними офіційної статистичної звітності СГ «БіС».

Таблиця 2.6 – Посівні площі та обсяги виробництва сільськогосподарських культур за 2019-2020 рр. на СГ «БіС»

Назва сільськогосподарських культур	Площа посівна, га			Обсяг виробництва, ц		
	2019 р.	2020 р.	відхил.	2019 р.	2020 р.	відхил.
1. Культури зернові та зернобобові, в т.ч.	1030,3	962,2	-68,1	39641,9	43370,6	3728,7
1.1 Пшениця озима	600,3	600,2	-0,1	26452,3	32509,0	6056,7
1.2 Ячмінь ярий	250,0	201,0	-49,0	6221,0	8125,0	1904,0
1.3 Кукурудза на зерно	180,0	105,0	-75,0	6968,6	2100,0	-4868,6
1.4 Горох	0,0	56,0	56,0	0,0	636,6	636,6
2. Культури технічні	503,6	513,5	9,9	13661,6	12959,0	-702,6
2.1 Ріпак озимий	138,0	199,0	61,0	4485,0	4349,0	-136,0
2.2 Соняшник	365,6	314,5	-51,1	9176,6	8610,0	-566,6
Разом	1533,9	1475,7	-58,2	53303,5	56329,6	3026,1

Зобразимо графічно структуру посівних площ СГ «БіС» у 2020 році (рис. 2.1).

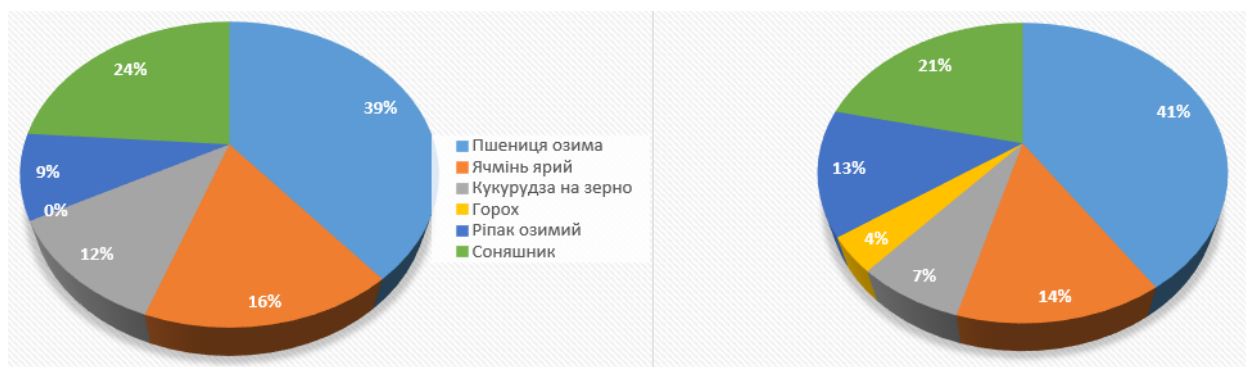

Рисунок 2.1 – Структура посівних площ СГ «БіС» у 2019 р. (ліва частина) та 2020 році (права частина)

За даними табл. 2.6 та рис. 2.1 можна зробити висновок, що посівні площі СГ «БіС» за 2019-2020 рр. скоротилися на 58,2 га, в тому числі посівні площі зернових та зернобобових культур скоротилися на 68,1 га, а посівні площі технічних культур зросли на 9,9 га. При цьому загальні обсяги виробництва сільськогосподарських культур за досліджуваний період зросли на 3026,1 ц., таким чином земельні ресурси у 2020 році використовувались більш ефективно, ніж у 2019 році.

Проаналізуємо родючість земельних ресурсів, які знаходяться у розпорядженні СГ «БіС», шляхом оцінки урожайності сільськогосподарських культур (табл. 2.7), як узагальнюючої характеристики ефективності використання землі.

Таблиця 2.7 – Урожайність сільськогосподарських культур СГ «БіС» за 2019-2020 рр.

Назва сільськогосподарських культур	Урожайність с/г культур, ц/га		Відхилення	
	2019 р.	2020 р.	Абсолютне, ц/га	Відносне, %
1. Культури зернові та зернобобові, в т.ч.	38,5	45,1	6,6	17,1
1.1 Пшениця озима	44,1	54,2	10,1	22,9
1.2 Ячмінь ярий	24,9	40,4	15,5	62,4
1.3 Кукурудза на зерно	38,7	20,0	-18,7	-48,3
1.4 Горох	0,0	11,4	11,4	-
2. Культури технічні	27,1	25,2	-1,9	-7,0
2.1 Ріпак озимий	32,5	21,9	-10,6	-32,8
2.2 Соняшник	25,1	27,4	2,3	9,1
Разом	34,8	38,2	3,4	9,8

За даними табл. 2.7 можна стверджувати, що у 2019-2020 рр. загальна урожайність сільськогосподарських культур, що вирощуються на досліджуваному селянському господарстві зросла на 3,4 ц/га (або 9,8%). Найвище зростання урожайності спостерігалось за ячменем ярим та склало +15,5 ц/га до значення у попередньому році, що у відносному вираженні склало +62,4%. Найбільше скорочення урожайності відбулося за кукурудзою на зерно, яке склало -18,7ц/га від значення 2019 року (або -48,3%).

Підсумовуючи, можна сказати, що різні періоди характеризуються різними темпами зміни ефективності використання землі. Одним із факторів, що обумовлює зазначені тенденції, є рівень використання мінеральних добрив (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Обсяги внесення мінеральних добрив СГ «БіС» у 2019-2020 рр.

Показник	Значення показника за роками		Відхилення	
	2019 р.	2020 р.	Абсолютне	Відносне, %
1. Загальний обсяг внесених мінеральних добрив, кг	6356,4	4718,9	-1637,5	-25,8
2. Площа, оброблена мінеральними добривами, га	2144,1	1475,7	-668,4	-31,2
3. Частка площі, що була оброблена добривами, %	92,4	90,3	-2,1	-2,3
4. Обсяг внесених мінеральних добрив на одиницю площі, кг/га	2,96	3,20	0,23	7,9

Результати розрахунків, наведені в табл. 2.8 свідчать, що загальний обсяг внесених мінеральних добрив у 2020 році порівняно з 2019 роком скоротився на 1637,5 кг (або -25,8%). Також протягом досліджуваного

періоду спостерігалось скорочення площ, що обробляються добривами, з 2144,1 га у 2019 році до 1475,7 га у 2020 році, тобто темп зміни зазначеного показника склав -31,2%. Проте обсяг внесених мінеральних добрив на одиницю площі у 2020 році зріс до 3,2 кг/га, таким чином відхилення від попереднього року становило +0,23 кг/га, або 7,9%. Слід окремо зазначити, що органічні добрива протягом досліджуваного періоду у господарстві взагалі не використовувались.

Одним із важливих чинників підвищення ефективності управління земельними ресурсами є рівень товарності сільськогосподарських культур (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Рівень виробництва та товарності основних видів продукції СГ «БіС» за 2019-2020 рр.

Назва сільськогосподарських культур	Вироблено, ц		Продано, ц		Товарність, %	
	2019 р.	2020 р.	2019 р.	2020 р.	2019 р.	2020 р.
1. Культури зернові та зернобобові, в т.ч.	39642	44527	31532	47135	79,5	105,9
1.1 Пшениця	26452	32989	17905	37328	67,7	113,2
1.2 Ячмінь	6221	8408	6496	8767	104,4	104,3
1.3 Кукурудза на зерно	6969	2363	7131	273	102,3	11,6
1.4 Культури зернобобові	0	767	0	767	-	100,0
2. Культури технічні	13662	12959	13790	14503	100,9	111,9
2.1 Насіння ріпаку	4485	4349	4485	4349	100,0	100,0
2.2 Насіння соняшнику	9177	8610	9305	10154	101,4	117,9
Разом	53304	57486	45322	61638	85,0	107,2

Таким чином, отримані у табл. 2.9 дані свідчать, що рівень товарності майже усіх видів сільськогосподарських культур СГ «БіС» у 2020 році перевищував відповідні значення попереднього року. Також необхідно підкреслити той факт, що за більшістю видів продукції рівень товарності

перевищив 100%, тобто господарство розпродало залишки виробленої у попередньому періоді продукції.

Виявлені тенденції свідчать про підвищення ефективності використання земельних ресурсів, що знаходяться у користуванні та володінні господарства. Зокрема, протягом досліджуваного періоду зросли обсяги виробництва продукції з одного гектару земельних угідь; підвищилась обсяги внесення мінеральних добрив на одиницю площі; зріс рівень виробництва та товарності сільськогосподарської продукції СГ «БіС». Таким чином, можна констатувати, що господарство підтримує земельні ресурси в належному стані.

РОЗДІЛ 3 РЕКОМЕНДАЦІЇ З РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

3.1 Формування інструментів впливу на діяльність малого та середнього бізнесу на базі опціонів

Одним з найбільш значущих інституційних інструментів управління розвитком є податки, збори та інші інструменти фіскального типу. Необхідність своєчасної сплати податкових платежів є конституційним обов'язком усіх громадян і підприємств України. Повна або часткова несплата (або несвоєчасна сплата) податків і зборів компенсується державі повним погашенням заборгованості, а також відшкодуванням шкоди, якої держава зазнала у зв'язку з фактом недоотримання планового податкового доходу. У зв'язку з цим до суми заборгованості додається додаткова грошова сума – пеня, яка спрямована саме на компенсацію втрат держави.

Заведено вважати, що пеня стимулює своєчасне виконання податкових зобов'язань, а також мотивує платника податків до підвищення інтенсивності погашення своїх прострочених зобов'язань. Також, крім пені існують інші інструменти стимулювання своєчасної сплати податків і зборів, однак всі вони є каральними стосовно платника податків. На суб'єкти МСП дані заходи карального типу надають виключно негативний ефект, з точки зору розвитку. Суб'єкт МСП, який не в змозі своєчасно погашати свої податкові зобов'язання, змушений нести додаткові витрати, які можуть бути для нього неприпустимими. Отже, для цілей забезпечення розвитку МСП, необхідно сформувавти інструмент, спрямований на збільшення можливостей погашення податкових зобов'язань з боку МСП [50]. Суть інструменту повинна бути зосереджена на системі врахування фінансової динаміки суб'єкта МСП, а також одноразовому хеджуванні негативної динаміки [36].

Пропонований в роботі інструмент ґрунтується на принципі опціонного контракту. Опціон є деривативом, в основі якого знаходяться різні андерлаїнги (базові активи). У практиці, на цей час, як андерлаїнг можуть бути залучені різні активи: валюта, товари, індекси, процентні цінні папери,

акції, а також реальні активи [16, 51]. Продаж або купівля опціонів в цей час реалізується як на біржі, так і на позабіржовому ринку. Ключова відмінність полягає в тому, що в разі біржової угоди гарантом виконання контракту виступає клірингова палата біржі, а на позабіржовому ринку боку контракту цілком беруть на себе всі можливі ризики, пов'язані з його виконанням. В рамках даного дослідження мова йде про позабіржовий опціон, гарантом за яким має виступати держава [36].

Вільям Ф. Шарп визначає опціон як "укладений між двома особами, відповідно до якого одна особа надає право продати певний актив за певною ціною в межах певного періоду або надає право продати певний актив за певною ціною в межах певного періоду" [49]. Дане трактування є одним з найбільш повноцінних, виділяючи базові властивості опціону. Трактування Джона К. Халл корелює з даної трактуванням, стверджуючи, що опціони надають їх власникам право на провадження певних дій в майбутньому, однак власник опціону не зобов'язаний реалізовувати своє право [20]. Ще одне з поширених трактувань опціону дав Селищев А.С., визначивши опціон, як терміновий контракт, який дає право вибору одного з його учасників (покупцеві опціону): виконати або відмовитися від виконання угоди за ціною виконання – в певну майбутню дату – дату закінчення терміну – чи до її настання [40]. Компіляція даних трактувань, дозволяє сформулювати власний підхід, який зображає необхідні в рамках даного дослідження властивості опціону: опціон – це терміновий контракт, що дає право його власникові виконати або відмовитися від виконання умов угоди по зафіксованій в момент укладення ціною виконання» [36].

Перш за все, опціонний контракт дає можливість його покупцеві зафіксувати свій ризик спочатку певною сумою, якої він готовий позбутися в разі несприятливого, для нього, збігу обставин. Однак при цьому, потенційно можлива вигода по виконання контракту нічим не обмежена. Отже, основна особливість опціонного контракту полягає в тому, що він дає його покупцеві право вибору: виконати контракт або відмовитися від його виконання.

На рис. 3.1 наведено класифікацію опціонів за основними ознаками.

ОПЦІОНИ		
з точки зору форми реалізації	постачальницькі	мають на увазі фізичне постачання базисного активу в разі його виконання, тобто наділяють правом його власника купити або продати зафіксовану в опційному контракті кількість активу за визначеною контрактом ціною
	розрахункові	не мають на увазі фізичне постачання базисного активу в разі його виконання
з точки зору часу виконання	європейські	можуть бути виконані виключно на зафіксовану контрактом дату
	американські	можуть бути виконані в будь-який момент до закінчення терміну дії контракту
щодо співвідношення поточної вартості ринкових інструментів і ціни виконання опціону	«out of the money» (OTM)	якщо ситуація на ринку склалася так, що для «колл» опціону вартість закладених в його основу ринкових інструментів стала нижче ніж ціна його виконання
	«in the money» (ITM)	якщо ситуація на ринку склалася так, що для «колл» опціону вартість закладених в його основу ринкових інструментів стала вище ніж ціна його виконання
	«at the money» (ATM)	характеризує те, що ціна його виконання дорівнює поточній ринковій вартості закладених в його основу активів
з точки зору права вибору, що надається покупцеві опціону	«колл»	наділяє його покупця правом придбати (купити) базовий актив
	«пут»	наділяє його покупця правом продати базисний актив

Рисунок 3.1 – Класифікація опціонів складено з використанням [15; 20]

Щодо порядку реалізації торгових операцій з опціонами ринок можна розділити на позабіржовий і біржовий. Біржа виконує такі функції при торгівлі опціонними контрактами:

1. стандартизує опціонні контракти щодо видів їх базисних активів;
2. реалізує гарантію виконання опціонних контрактів;

3. дає можливість здійснення офсетних (протилежних) угод, що дозволяє забезпечити ліквідність на ринку опціонів (моментальне закриття позицій);
4. регулює відносини на ринку з правової точки зору;
5. проводить облік операцій з опціонними контрактами та реалізує багато інших функцій (експертна оцінка документів, клірингові розрахунки і т.д.).

Далі, згідно з роботою «Фіскальний інструмент управління розвитком сектора малого і середнього підприємництва» [36], варто відзначити характеристики, що визначають опціон як фінансовий інструмент. Опціонний контракт характеризується трьома цінами: "спот" ціна; ціна виконання; опціонна премія.

Поточна ціна "спот" активу, що лежить в основі опціонів "колл" і "пут", показує ринкову вартість інвестиційних можливостей кожного конкретного активу. На сьогодні, котирування акцій є випадковими величинами, а при їх розгляді в тимчасовій функції, вони утворюють дискретний випадковий процес. У реальності, котирування акцій на біржі не можуть бути залежні виключно від волі будь-якого конкретного інвестора, і вони є максимально об'єктивним відбиттям економічних реалій [36].

Ціна виконання опціону встановлюється біржою. Вона встановлюється в залежності від поточних котирувань активу, який лежить в основі опціонного контракту. Фіксація ціни виконання опціонного контракту відбувається в момент його укладення, і залишається незмінною протягом усього періоду існування контракту [36].

Опціонна премія сплачується покупцем продавцеві опціонного контракту. Вона є виразом поточної ринкової ціни опціону як фінансового інструменту на момент укладення контракту. З метою забезпечення ліквідності вторинного опціонного ринку, ціни всіх опціонних контрактів регулярно котируються на біржі, тим самим забезпечуючи можливість для всіх зацікавлених інвесторів їх купівлі-продажу [36].

Різниця між "спот" ціною активу і ціною виконання контракту є внутрішньою вартістю опціону. Внутрішня вартість опціону, для будь-якого моменту часу буде робити внесок у формування виграшу або програшу

учасників опціонного контракту в разі його негайного виконання [36].

Вартість опціонного контракту тісно пов'язана з вартістю його базисного активу. Ця залежність найбільш очевидна безпосередньо в момент закінчення терміну дії опціонного контракту. З метою виявлення зв'язку з цим необхідно пояснити поняття внутрішньої та тимчасової вартості опціону. Внутрішня вартість опціону – це різниця між ціною виконання або ціною «страйк» і ринковою ціною активу. У разі якщо ціна виконання дорівнює або більше ринкової ціни активу, то внутрішня вартість опціону дорівнюватиме нулю, тобто чистий виграш не буде для покупця опціону привабливим.

Тимчасова вартість опціонного контракту здатна істотно відрізнитися при однакових термінах виконання: у міру завершення опціону зменшуватися, в початковий момент часу може бути максимальною. Щодо покупця опціонного контракту, який займає довгу позицію, кожен день дії опціонного контракту зменшує можливість реалізації його з вигодою для себе. Однак щодо продавця ситуація зниження вартості опціону є вигідною, через те, що він, реалізувавши його спочатку за однією ціною, з наближенням терміну може досить вигідно викупити його. Прибутком продавця буде різниця між ціною продажу і ціною покупки [52].

Необхідно зазначити, що опціонні контракти "put" і опціонні контракти "call" не в змозі бути менше їх внутрішньої вартості. Однак вони можуть бути продані за ціною вище їх внутрішньої вартості, при наявності тимчасової вартості. Ціна базисного активу, що становить основу опціону, в разі зростання, тягне відносне підвищення ризику, і, як наслідок, підвищення виплачується продавцю премії. Своєю чергою, зниження ціни базисного активу впливає на зниження ризику і на зменшення розміру премії, яка виплачується продавцю. Саме тому для прогнозування розміру коливань ціни базисного активу і розміру премії до недавнього часу використовувалася екстраполяція ("перенесення" минулих значень базисного активу і розмірів премій на майбутнє з внесенням деяких поправок) [36].

Суттю конструювання опціонів є визначення їх теоретичної ціни. Існує безліч методик визначення теоретичної ціни опціонів, однак основу

складають всього дві базові моделі ціноутворення опціонів: модель цін опціонів Блека-Шоулза та біноміальна модель цін опціонів.

Модель цін опціонів Блека-Шоулза дозволяє визначити теоретичну ціну на європейські опціонні контракти, маючи на увазі, що в тому випадку, якщо базисний актив торгується на ринку, то ціна опціону на нього непрямым чином вже встановлена самим ринком. Основним постулатом цієї моделі є припущення про те, що елементом, що визначає вартість опціону в першу чергу, є волатильність базового активу. Залежно від коливання базисного активу, ціна на нього зростає або знижується, що надає прямопропорційний вплив на вартість опціонного контракту. Отже, в тому випадку якщо, відома вартість опціонного контракту, то теоретично можна виявити найбільш ймовірний рівень волатильності на ринку [36].

Модель Блека-Шоулза створена для оцінки справедливої вартості опціону, використовуючи історію акції. Дана модель може бути застосована на «ідеальному ринку» цінних паперів. Отже, дана модель, в стані функціонувати виключно при наступних припущеннях:

- за базисний актив опціону дивіденди не виплачуються протягом усього терміну дії опціону;
- відсутні будь-які транзакційні витрати та податкові платежі, пов'язані з купівлею або продажем опціонного контракту або базисного активу;
- короткострокова безризикова процентна ставка відома і є незмінною протягом усього терміну дії опціонного контракту;
- будь-який покупець цінного паперу має можливість отримувати позики по короткостроковій безризиковій ставці з метою оплати будь-якої частини ціни даного цінного паперу;
- торгівля базисним активом здійснюється безперервно, а поведінка ціни базисного активу, своєю чергою, підпорядкована моделі геометричного броунівського руху з відомими параметрами. Отже, рух ціни базисного активу є випадковим в часі з дисперсією ставки, пропорційною квадрату ціни акції (логнормальний розподіл ціни акції).

Треба зазначити, що в даній моделі бажання інвестора взяти на себе

ризик робить непрямий вплив на вартість опціону. Ця модель, не дивлячись на широкий перелік обмежень, набула широкого поширення.

З урахуванням відсутності транзакційних витрат і оподаткування вартість опціонного контракту "call" може бути виявлена за допомогою формули, запропонованої Блеком і Шоулзом. Дана формула застосовується при спробах виявлення ситуацій, при яких ринкова ціна опціонного контракту значно відрізняється від його дійсної ціни. Опціон, що продається за ціною значно нижчою за ціну отриману за допомогою формули Блека-Шоулза, є найбільш вигідним до покупки, і відповідно навпаки, – той опціон, який торгується за значно вищою ціною, є кандидатом на продаж [36].

Формула виявлення справедливої ціни простого європейського опціону «call» має такий вигляд [44]:

при безперервному дисконтуванні:

$$C = SN(d_1) - Ee^{-r_f T} N(d_2) \quad (3.1)$$

при дискретному дисконтуванні:

$$C = SN(d_1) - Ee^{-T} N(d_2) \quad (3.2)$$

де стандартизовані нормальні змінні мають такий вигляд:

при безперервному дисконтуванні:

$$d_1 = \frac{\ln \frac{S}{E} + \left(r_f + \frac{\sigma^2}{2}\right) T}{\sigma \sqrt{T}} \quad (3.3)$$

$$d_2 = d_1 - \sigma \sqrt{T} \quad (3.4)$$

при безперервному дисконтуванні:

$$d_1 = \frac{\ln \frac{S}{E} + \left(\ln r_f + \frac{\sigma^2}{2}\right) T}{\sigma \sqrt{T}} \quad (3.5)$$

$$d_2 = d_1 - \sigma \sqrt{T} \quad (3.6)$$

де: C – ціна опціону опціонного контракту «call»;

S – поточна ринкова ціна базисного активу;

E – ціна виконання опціонного контракту;

T – термін дії опціонного контракту в роках;

rf – річна безризикова процентна ставка;

σ – ризик базисного активу, який вимірюється стандартним відхиленням значень прибутковості акції за період з розрахунку на рік;

$N(d)$ – кумулятивний стандартний нормальний розподіл ймовірностей;

$d1$ і $d2$ – стандартизовані нормальні змінні.

Модель Блека-Шоулза досить складна у використанні, через те, що в розрахунках задіяні параметри, що носять оцінний характер. Основним параметром, що має оцінний характер, являє волатильність. Зараз, всі торгові термінали показують вже розраховані ціни, засновані на реальних даних. Розрахунок цін проводиться в динаміці, щодо змін на ринку.

Слід врахувати, що модель Блека-Шоулза існує при безлічі теоретичних припущень, деякі з яких можуть бути критичними. Найвагомішими припущеннями є припущення про ефективність цільового ринку і випадковий характер динаміки ринкових цін. Отже, трейдери змушені часто використовувати часову волатильність, а не історичну. В рамках даного дослідження, дане припущення також є значущим [36].

Зміни у сфері біржової торгівлі створили передумови для появи нової моделі та, як наслідок, нового алгоритму розрахунку теоретичної ціни. Даний алгоритм отримав назву – Біноміальна модель цін опціонів. З математичної точки зору дана модель досить проста та очевидна завдяки унікальному методу розрахунку ціни опціонного контракту американського типу. Біноміальна модель цін опціонів може бути побудована виходячи з припущень про рух ринкової ціни базисного активу. Біноміальна модель, як правило, будується для європейських опціонних контрактів, які можуть бути виконані виключно в день погашення. У тому випадку, якщо у якості

базисного активу використовується звичайна акція, то слід припускати, що по ній не виплачуються дивіденди протягом усього терміну дії опціонного контракту [36].

Біноміальна модель розглядається як розподіл суми випадкових величин, кожна з яких приймає одне з двох значень: 1 з ймовірністю p або 0 з ймовірністю $q = (1-p)^2$. Дана модель задіє якийсь «гіпотетичний портфель без ризику» для виявлення ціни опціону. «Гіпотетичний портфель без ризику» приносить процентний дохід. Біноміальна модель в чистому вигляді передбачає відсутність інших змін базису, крім відмінностей в ціновій парі при торгівлі в дискретному режимі.

Крім того окремими авторами розроблено унікальний метод оцінки справедливої ціни американського опціонного контракту. Даний метод досить складний з точки зору математичного апарату. У даній роботі цей метод згадується лише з метою продемонструвати той факт, що, попри відносну простоту самої моделі, на практиці вона може являти собою досить складний (математично) і громіздкий інструмент реально, який торгує на ринку, трейдера [36].

Головне теоретичне припущення класичної біноміальними моделі полягає в тому, що опціонний ринок є ефективним. Дане припущення означає, що спекулянти не в змозі отримати надприбуток від комбінації з базисним інструментом і опціоном при їх одночасній купівлі та / або продажу. Однак, Біноміальна модель своєю чергою може враховувати чинники, які модель Блека-Шоулза не в змозі розглянути.

Не дивлячись на те, що обидві моделі дають практично ідентичні результати, основною відмінністю біноміальної моделі є те, що за допомогою її простіше враховувати можливість дострокового виконання американського опціону. Дана властивість є дуже важливою при високій безризиковій процентній ставці. І через те, що при традиційному економічному аналізі використовується «дерево прийняття рішень», Біноміальна модель є більш наочною і простою в застосуванні. Основним її недоліком є громіздкість розрахунків і обчислень, однак вона дозволяє врахувати практично всі

додаткові фактори та варіанти розвитку ситуації на ринку [36].

На основі виділених властивостей опціонних контрактів пропонується використовувати інструмент, базисним активом якого буде виступати прогнозований оборот суб'єкта МСП. Даний інструмент може бути названий – «Опціон на податкові зобов'язання суб'єкта МСП» Сутність опціону може бути інтерпретована в умовному алгоритмі його реалізації (рис. 3.2).

Рисунок 3.2 – Алгоритм реалізації опціону на податкові зобов'язання суб'єкта МСП

Таким чином, державні органи (найімовірніше податкова інспекція) прогнозують оподатковувану базу суб'єкта МСП на майбутній період

(фінансовий рік, квартал або місяць). На цю величину випускається опціон, який пропонується державними органами аналізованого суб'єкта МСП. Суб'єкт МСП в праві відмовитися від придбання укладення опціонного контракту. У тому випадку якщо суб'єкт МСП укладає даний опціонний контракт, то по закінченню його терміну підприємство отримує можливість його реалізувати.

У тому випадку якщо оподатковувана база підприємства перевищила прогнозоване значення, то воно в праві або реалізувати опціон, погасивши всі свої податкові зобов'язання повністю, або відмовитися від виконання опціону сплативши штраф у розмірі встановленої процентної ставки від суми перевищення, і податок відповідно до певного прогнозу податкової бази.

У разі, якщо база оподаткування підприємства дорівнює прогнозованому значенню, воно в праві реалізувати опціон, погасивши всі свої податкові зобов'язання відповідно до прогнозованої / фактичної податкової бази. А якщо ця база нижче прогнозованого значення, воно в праві реалізувати опціон, погасивши всі свої податкові зобов'язання відповідно до фактичної податкової бази та отримати від держави бонус, рівний встановленій процентній ставці від суми нестачі [36].

Таким чином, держава отримує в руки два ключових варійованих інструмента управління розвитком сектора МСП, за допомогою даного опціону:

1. Прогнозований розмір оподаткованої бази. Використовуючи розроблену модель держава отримує можливість прогнозувати реакцію МСП на інституційні трансформації, тим самим підвищуючи або знижуючи параметр прогнозованої оподаткованої бази. При цьому даний параметр має виключно розрахунковий характер, і не містить експертної думки, що значно підвищує його об'єктивність.

2. Процентна ставка контракту. Даний параметр визначає або потенційний грошовий дохід підприємства, або додатковий дохід держави. Варіюючи даний параметр, держава в змозі підвищувати рівень підтримки МСП, або (в умовах неухильного економічного зростання) насичувати бюджети різних рівнів додатковими коштами.

Підприємство в змозі застосовувати моделі Блека-Шоулза, або біноміальну модель для визначення майбутньої ціни даного опціону, що своєю чергою дозволяє контролювати попит на дані опціонні контракти з боку МСП. Даний інструмент значною мірою дозволяє компенсувати негативний вплив на суб'єкти МСП з боку інституційного середовища. При цьому, впровадження даного інструменту, також як і його реалізація не потребує коригування макроекономічної політики щодо великого бізнесу, що повною мірою відповідає умовам забезпечення розвитку МСП в контексті цільової підтримки саме великого бізнесу [36].

Таким чином, опціон на податкові зобов'язання МСП є фіскальним інструментом управління розвитком сектора МСП, і може масштабуватися. Однак, підтримка МСП за допомогою коректування фіскального навантаження не є достатньою. Наприклад, раніше відзначалося, що однією з ключових проблем розвитку суб'єктів МСП виступає доступ до ефективних кредитних ресурсів.

3.2 Обґрунтування напрямів державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва

Попри значну кількість матеріалів, присвячених вивченню різних форм і механізмів підтримки МСП, в теорії та на практиці не склалося єдиної чіткої думки з цього приводу. У зв'язку з цим в роботі представляється логічним продемонструвати в стислому вигляді досвід закордонних країн у

використанні державних коштів і можливостей для підтримки МСП, а також схаактеризувати основні напрями вдосконалення, актуальні для України.

Як відомо, кожна з держав розробляє цілеспрямовану політику в області соціально-економічного розвитку своєї країни, залучаючи до роботи основних інтересантів - представників МСП. Хоча, порівнюючи, слід зазначити, що система регулювання малого та середнього бізнесу в Україні зародилася 30 років тому, при тому, що в країнах ЄС цей процес почався більш як 65 років тому, а в США формування системи державної підтримки МСП почалося ще в 1920-х роках з прийняттям закону щодо захисту малих торгових підприємств від експансії великих торгових мереж [8]. Про те в рейтингу легкості ведення бізнесу протягом довгого часу в трійці лідерів залишаються Нова Зеландія, Сінгапур і Данія [53].

На сьогодні в Сінгапурі зроблена ставка на малі та середні підприємства, які складають 99% всіх підприємств країни. При цьому частка працездатного населення, зайнятого у сфері МСП, становить близько 70%, а на малий бізнес припадає 50% ВВП. В рамках підтримки підприємницької діяльності було створено агентство при Міністерстві промисловості та торгівлі Сінгапуру - SPRING Singapore. Цей інститут працює зі стартапами та бізнесом на всіх етапах їх розвитку - від найбільш ранніх проектів, коли є тільки ідея або початковий прототип продукту, до розвитку кооперації між цілими галузями та підвищення стандартів якості продукції, що випускається. Даним агентством реалізується понад 50 різних спеціальних програм підтримки приватного сектора. Його співробітники займаються також наданням послуг, необхідних підприємцям для функціонування, включаючи консалтингові, бухгалтерські послуги, підготовку кадрів (державна може покрити до 90% витрат на навчання і підготовку кадрів).

Методи та форми державного регулювання МСП в Сінгапурі можна

розділити на адміністративні, фінансові та фіскальні. Державними спеціальними комісіями, крім стандартних форм контролю, проводиться моніторинг суб'єктів бізнесу на предмет виявлення потреби в модернізації обладнання, перепідготовки персоналу та оновленні технологічного забезпечення з метою надання надалі державної допомоги. Для МСП в Сінгапурі також впроваджуються податкові пільги та міжнародні угоди держав. Перераховані методи підтримки з боку сінгапурської держави істотно впливають на кількість відкритих підприємств, на ступінь їх інноваційності та стійкості в довгостроковій перспективі [11].

Стратегія «Європа-2020» підкреслює важливу роль МСП і його великий внесок у зростання європейської економіки та підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку [1]. На основі даного документа був розроблений закон Small business Act («Акт про малий бізнес»), який заснований на десяти ключових принципах і ряді конкретних дій, розроблених Європейською Радою в грудні 2008 року. Серед основних цілей, які переслідує законодавчий акт, особливо необхідно виділити: полегшення доступу малих та середніх підприємств на внутрішній ринок ЄС і на ринки третіх країн, доступ до капіталу, інновацій, впровадження еко-інновацій і зниження адміністративного тягаря. За ефективністю діяльності МСП щорічно стежить Європейська комісія, відповідальна за моніторинг і оцінку прогресу країн в рамках реалізації Акта про малий бізнес. В ході даного моніторингу особлива увага приділяється заходам, передбаченим Планом дій вищевказаного акту, огляд містить вичерпну інформацію про ефективність МСП в країнах ЄС та інших країнах-партнерах. Він складається з двох частин: щорічного звіту за європейськими МСП і країнових фактологічних бюлетенів SBA [1, 35].

В економіці інноваційно орієнтованих країн переважає сфера надання

бізнес-послуг, де конкурентні переваги будуються на інформаційно-комунікаційних технологіях. Найбільш високі показники залученості як підприємців-початківців, так і тих, що вже закріпилися на ринку у високотехнологічні сектори економіки зареєстровані в Японії, Швеції, Норвегії, Ізраїлі та Люксембурзі, найменші показники - в Панамі, Замбії, Колумбії та Сурінамі. За даними GEM, максимальний інноваційний потенціал серед тих підприємців, що закріпилися, мають бізнесмени країн БРІКС, мінімальний - країни Східної Європи. При цьому в США 34,2% підприємців-початківців оцінюють свою продукцію як унікальну та таку, що не має аналогів. Найвищі показники інноваційної активності серед тих, хто тільки вступає в ринок підприємців, зафіксовані в ПАР і Китаї, найнижчі - в Бразилії [10].

Механізми державної регуляторної політики, пов'язані з підтримкою наукомісткого МСП, знайшли відбиття в Плані оздоровлення і реінвестицій в США (ARRP) на 2009 рік. Однією з наймасштабніших програм США зі сприяння розвитку малого підприємництва, зайнятого НДДКР, є Програма трансферу технологій для малого бізнесу. Партнерство малого підприємства в реалізації інноваційної діяльності з академічними інститутами - головна обов'язкова умова участі в даній програмі. З метою стимулювання технологічних новацій у 2015 році, в рамках програми STTR були залучені до її фінансування такі відомства США, як Національний науковий фонд, НАСА, Міністерство енергетики, Національний інститут здоров'я і Міністерство оборони. Обсяг фінансування, призначеного для реалізації та виконання програми STTR, визначають самі відомства виходячи зі своїх пріоритетів і конкретних науково-дослідних інтересів.

Основними елементами державного регулювання підприємництва в США є:

- розгорнута система антимонопольного регулювання;
- проведення інноваційної політики держави (близько 50% витрат на НДДКР шляхом дотацій з державного бюджету);
- пільгове оподаткування та умови для ведення господарської діяльності суб'єктів МСП;
- надання фінансово-кредитної допомоги малому бізнесу.

За розвиток і підтримку в даному секторі економіки країни в США відповідальна створена в середині минулого століття Адміністрація у справах малого бізнесу (АМБ, US Small Business Administration), що захищає інтереси МСП на урядовому рівні.

Щодо фінансування МСП основним банком в ЄС є Європейський банк реконструкції та розвитку, який займається інвестиціями в проекти, які сприяють переходу до відкритої ринкової економіки, а також розвитку приватної та підприємницької діяльності. Даний банк був заснований в 1991 році після закінчення «холодної війни», для того, щоб побудувати нову епоху в Центральній і Східній Європі, і тільки він має політичним мандатом, яке вказує йому надавати допомогу «країнам, прихильним принципам багатопартійної демократії, плюралізму і ринкової економіки, і проводять їх в життя». Фундаментальне значення для діяльності Банку мають високі стандарти з боку тієї чи іншої держави принципам охорони навколишнього середовища і їх прихильність стійкої енергетики та раціонального використання невідновлюваних ресурсів. Банк діє в інтересах країн, що його створили, а також Європейського союзу і Європейського інвестиційного банку, - а не тільки тих країн, які отримують його інвестиції (у 2013 році їх обсяг склав 8,5 млрд євро) [12].

Таким чином, закордонний досвід створення і діяльності структурних органів підтримки підприємництва повинен бути вивчений і по можливості

використаний на практиці, оскільки державне регулювання заповнює ринкові недоліки та сприяє швидкому розвитку економіки.

На основі проведеного дослідження наявних науково-практичних напрацювань в роботі виділені основні напрямки вдосконалення державної підтримки суб'єктів МСП для досягнення ключових індикативних параметрів їх розвитку в Україні залежно від часового горизонту планування (рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Основні напрямки щодо поліпшення розвитку МСП в Україні

Розглянемо по кожній групі й напрямку характерні заходи та очікувані результати більш детально.

Група 1. Заходи з короткостроковим горизонтом планування (від 1 до 3 років) так звані антикризові заходи (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Активність щодо посилення заходів, спрямованих на стимулювання інвестиційної активності МСП

№	Пропоновані заходи	Очікувані результати
1	Розробка та впровадження механізму відшкодування частини витрат на сплату відсотків за кредитами, отриманими в кредитних організаціях на цілі оновлення і розширення основного капіталу суб'єктів МСП, що належать до пріоритетних ринків України	Приріст коефіцієнта оновлення та розширення основного капіталу для суб'єктів МСП, що належать до пріоритетів
2	Інформаційна підтримка заходів і програм підтримки підприємців (розвиток інтернет-комунікації, створення систем інформування на базі багатофункціональних центрів надання державних послуг, тиражування кращих практик підтримки підприємництва, розвиток систем навігації по наявним заходам підтримки)	Підвищення рівня інформованості підприємців про заходи та програми підтримки; підвищення інвестиційної активності в секторі МСП
3	Розробка механізмів стимулювання інвестиційного розвитку приватних керуючих компаній, що займаються управлінням і розвитком об'єктів інноваційно-інвестиційної інфраструктури та наданням послуг резидентам	Зростання числа керуючих компаній у сфері промислових майданчиків; будівництво та модернізація інвестиційної інфраструктури

Таблиця 3.2 – Заходи зі стабілізації демографічних процесів у сфері розвитку МСП

№	Пропоновані заходи	Очікувані результати
1	Організація заходів, спрямованих на зростання товарообігу місцевих виробників шляхом спрощення доступу МСП до наявних інфраструктурних каналів збуту готової продукції	Зростання товарообігу місцевих виробників. Демографічна стабілізація МСП
2	Розробка дорожньої карти щодо вбудовування суб'єктів МСП в ланцюжки постачальників	Активізація кооперації МСБ з великими підприємствами
3	Регулярний моніторинг розміщення державного замовлення великих підприємств на предмет участі в ньому суб'єктів малого підприємництва	Зростання рівня конкурентного середовища в Україні
4	Розширення можливостей доступу суб'єктів МСП до державних закупівель	Зростання рівня конкурентного середовища в Україні
5	Удосконалення системи безперервної підготовки кадрів для підприємництва; розробка довгострокових заходів щодо зміцнення професійної довшівської, вишівської освіти та залученню бізнес-спільноти до підготовки кадрів	Зростання кадрового потенціалу у сфері МСП України

Група 2. Заходи з довгостроковим горизонтом планування.

Таблиця 3.3 – Заходи зі стимулювання демографічних процесів у сфері МСП

№	Пропоновані заходи	Очікувані результати
1	Розробка і реалізація дорожньої карти щодо розширення залучення суб'єктів МСП до контрактної системи у сфері закупівель товарів, робіт, послуг для забезпечення державних і регіональних потреб	Зростання кількості малих і середніх підприємств
2	Створення і розвиток порталу допомоги підприємцям	Зниження адміністративних бар'єрів для МСП
3	Розробка і реалізація дорожньої карти щодо підтягування відсталих територій за допомогою формування кластерів, заснованих на інноваційних технологіях	Зростання кількості МСП; зростання частки інноваційної продукції в загальному обсязі ВВП
4	Розробка і реалізація дорожньої карти щодо зближення місць виробництва сировинної продукції та місць її перероблення	Розвиток системи коопераційних зв'язків; зростання кількості суб'єктів МСП
5	Створення і розвиток програми державного стимулювання молодіжного підприємництва	Зростання ділової активності в молодіжному середовищі

Таблиця 3.4 – Заходи з легалізації зайнятості в секторі МСП

№	Пропоновані заходи	Очікувані результати
1	Організація заходів, спрямованих на зниження надлишкового адміністративного тиску, у т.ч. зниження антимонопольного контролю	Зростання рівня конкурентного середовища в Україні в оцінках місцевої бізнес-спільноти
2	Реалізація пілотних проектів по легалізації самозайнятості населення	Збільшення частки МСП в загальній частці всіх підприємств

Таблиця 3.5 – Заходи з активізації розвитку МСП в секторі виробництва п'ятого і шостого технологічних укладів

№	Пропоновані заходи	Очікувані результати
1	Розробка системи надання преференцій (у тому числі податкових) суб'єктам МСП, що забезпечують планові показники виходу на відповідний рівень рейтингу відносно ефективності діяльності	Зростання частки суб'єктів МСП, з високими рейтингами в Україні та світі. Інтеграція бізнесу в систему міжнародного поділу праці
2	Розробка і реалізація дорожньої карти щодо коригування механізмів субсидування МСП, які передбачають пріоритети державної підтримки відповідно до поточних і перспективних потреб економіки України	Зростання кількості малих і середніх підприємств, що функціонують на пріоритетних ринках України
3	Розробка механізмів субсидування окремих видів економічної діяльності, відповідних 5-6 технологічних укладів розвитку економіки	Зростання кількості малих і середніх підприємств країни, що генерують 5-6 технологічні уклади розвитку економіки
4	Створення центрів кластерного розвитку виробництв, які відповідають потенціалу 5-6 технологічних укладів	Зростання кількості МСП, що генерують 5-6 технологічні уклади розвитку економіки
5	Удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази в частині зниження адміністративних бар'єрів при впровадженні продуктових і технологічних інновацій МСП	Зростання рівня інноваційної активності МСП в Україні

Таблиця 3.6 – Заходи щодо стимулювання процесів інтеграції МСП у сферу міжнародного, національного та регіонального поділу праці

№	Пропоновані заходи	Очікувані результати
1	Розробка дорожньої карти щодо створення збутової та логістичної інфраструктури для МСП	Розширення каналів збуту продукції місцевого виробництва
2	Розробка і реалізація дорожньої карти щодо розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, створення умов для просування продукції, яка виробляється суб'єктами МСП, на регіональні та закордонні ринки	Інтеграція МСП України в ланцюжок створення цінностей на міжнародному рівні
3	Розробка і реалізація програми грантової підтримки суб'єктів МСП, яка передбачає кооперацію малого і великого підприємництва	Розвиток системи коопераційних зв'язків; зростання кількості МСП
4	Створення єдиного електронного реєстру інвестиційних проектів, який міститиме характеристику бізнесу, що потребує фінансової та іншої інфраструктурної підтримки проекту	Розвиток системи коопераційних зв'язків; зростання кількості суб'єктів МСП

Видається за реалістичне, що реалізація наведених вище напрямків і заходів щодо вдосконалення державної підтримки суб'єктів МСП на довгострокову і середньострокову перспективи, які напрацьовані світовим досвідом, сприятиме активізації розвитку цього сектору бізнесу при належному рівні зацікавленості з боку органів влади всіх рівнів.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі, виходячи з поставленої мети й задач, проведено дослідження щодо регулювання розвитку малого та середнього підприємництва. Основні результати можна звести до такого.

Останніми роками багато фахівців одним з важливих чинників сталого економічного розвитку розглядають мале і середнє підприємництво. Однак варто зазначити, що в багатьох дослідженнях фактичне місце і виконувана роль такого бізнесу відображені не в повному обсязі, належним чином не визначені його фінансово-економічний стан, рівень технологічності та реальні можливості для здійснення модернізації, унеможливаючи розробку більш результативних заходів щодо його регулювання.

В роботі проаналізовано та систематизовано основні функції МСП в модернізації економічного розвитку за сферами впливу, а також його економічні переваги та недоліки. Відзначається, що роль МСП в активній участі по створенню умов якісного підвищення ефективності ринкової економіки є вкрай важливою. Виходячи з цього, а також враховуючи складну поточну економічну ситуацію в країні та світі, доведено, що сьогодні існує нагальна потреба в забезпеченні сприятливого ділового клімату для такого роду бізнесу.

Аналіз наукової літератури та узагальнення практичного досвіду, дозволяє стверджувати, що підтримка малого та середнього підприємництва більшою мірою повинна бути спрямована на усунення або зниження впливу об'єктивних недоліків його функціонування. Саме тому сьогодні першочерговим завданням є розробка і застосування ефективних інструментів, перш за все, – державної підтримки підприємництва на всіх рівнях. Відзначено, що недосконалість наявних механізмів державного регулювання МСП значною мірою полягає у відсутності врахування

мотиваційного фактора. Як наслідок – низький рівень опрацювання питань фундаментального і прикладного характеру, пов'язаних з формуванням мотиваційних механізмів регулювання їхньої діяльності. Виходячи з цього, в роботі уточнено зміст механізму державного впливу на МСП.

В ході аналізу інформаційно-аналітичного забезпечення регулювання розвитку малого та середнього підприємництва проаналізовано фінансово-економічні результати діяльності фермерського господарства «БіС», яке зареєстроване у 2002 році на території Добропільського району Донецької області. Отримані дані щодо основних техніко-економічних показників, активу та пасиву балансу, формування прибутку підприємства та його рентабельності дозволяють стверджувати про ефективність діяльності підприємства за аналізований період та запропонувати напрями подальшого розвитку.

Встановлено, що запорукою успішного функціонування для аграрних підприємств є стан та ефективність використання земельних ресурсів, оскільки земля є головним засобом виробництва у сільському господарстві. Саме тому в роботі окремої уваги приділено питанням характеристики стану володіння та використання земельних ресурсів господарства в частині структури посівних площ, обсягів виробництва сільськогосподарських культур та їх урожайності, рівня виробництва і товарності основних видів продукції тощо. Виявлені тенденції свідчать про підвищення ефективності використання земельних ресурсів, що знаходяться у користуванні та володінні господарства. Тобто можна констатувати, що господарство підтримує земельні ресурси в належному стані.

Беручи до уваги те, що одним з найбільш значущих інституційних важелів управління розвитку суб'єктів господарювання є податки, збори та інші інструменти фіскального типу, в роботі запропоновано інструмент, який ґрунтується на принципі опціонного контракту. Доведено, що у разі його

використання держава отримує в руки два ключових інструменти регулювання розвитком сектора МСП: прогнозований розмір оподаткованої бази та контрольовану процентну ставку за контрактами, варіюванням яких можна підвищувати рівень підтримки МСП або насичувати бюджети різних рівнів додатковими коштами. Ефективність використання цього фіскального інструменту регулювання розвитку сектора МСП значно підвищується у разі полегшення доступу до ефективних кредитних ресурсів.

Відзначено, що попри значну кількість матеріалів, присвячених вивченню різних форм і механізмів підтримки МСП, в теорії та на практиці не склалося єдиної чіткої думки з цього приводу. У зв'язку з цим в роботі проаналізовано в стислому вигляді досвід закордонних країн у використанні державних коштів і можливостей для підтримки МСП, а також систематизовано основні напрями вдосконалення, що можуть бути актуальними для України. Серед запропонованих заходів, як з короткостроковим, так і довгостроковим горизонтом планування, ті що стосуються підвищення інвестиційної активності, стабілізації демографічних процесів, легалізації зайнятості тощо. Видається за реалістичне, що реалізація цих заходів, які напрацьовані світовим досвідом, сприятиме активізації розвитку сектору МСП при належному рівні зацікавленості з боку органів влади всіх рівнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. URL: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%2007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> (date accessed: 16.03.2021).
2. Adamov, D.V. (2017). Ways to improve the tax mechanism of state regulation of small business development in Ukraine. *Investments: practice and experience*. No. 22. PP. 91-96.
3. Ambrazhei, O.A., Buryak, K.M. (2013). State support of small business in Ukraine. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. No. 2. PP. 151-157.
4. Artemiev, N.V. (2014). *Formation of a mechanism for decriminalization of small business in modern Russia*. Moscow: Academy of Management of the Ministry of Internal Affairs of the Russian Federation, 156 p.
5. Bagautdinova, N.G., Gafurov, I.R., Novenkova, A.Z., Svirina, A.A. (2014). The main methods of state regulation and their diagnostics in the implementation of the socio-economic policy of the region. *Russian Academic Journal*. No. 1. PP. 15-22.
6. Baryshnikov, N.G., Samygin, D.Yu. (2013). Forecast scenarios for the development of agriculture in the region. *Economist*. No. 12. PP. 77-85.
7. Borisovsky, D.V. (2014). Organizational and economic mechanism of intensification of agricultural entrepreneurship. *Business Inform*. No. 7. PP. 143-148.
8. Buchwald, E.M. (2016). Legal and institutional problems of state policy for the development of support for small and medium-sized businesses. *Financial University Bulletin*. No. 3. P. 6-18.
9. Chekmarev, O. P. (2012). *Motivation to work: an analysis of personal costs*. LAP LAMBERT Academic Publishing GmbH & Co., Germany, 421 p.
10. Chervova, L. G., Bachurin, A. A. (2017). Foreign experience in regulating

the development of entrepreneurial activity. *Bulletin of the Institute for Economic Research*. No. 2 (6). PP. 17-24.

11. Elshin, L.A., Prygunova, M.I., Smolnikova, E.V. (2015). Evaluation of the effectiveness of executive authorities in the regions of the Volga Federal District: trends and prospects. *Innovative economy: prospects for development and improvement*. No. 4 (9). PP. 101-104.

12. European Bank for Reconstruction and Development. URL: <http://www.ebrd.com/ru/home.html> (date accessed: 27.06.2017).

13. Fedorchenko, V.V. (2012). The essence of the mechanism of state regulation of small business development. *Investments: practice and experience*. No. 23. PP. 151-154.

14. Fedorova, N.V. (2015). Motivational mechanism for innovative entrepreneurship. *Academic Council*. No. 11-12. PP. 28-33.

15. Feldman, A.B. (2008). *Derivative financial and commodity instruments*. M. Economics, p. 38.

16. Financial investment educational center. Option [Electronic resource]. URL: <https://allfi.biz/glossary/eng/O/option.php> (accessed 04/22/2021).

17. Goncharova, O. Yu. (2016). *Public management of small business development: concept, mechanism, performance assessment*. Rostov-on-Don: Russian Academy of National Economy and Public Administration under the President of the Russian Federation, 304 p.

18. Grishina, N.V. (2015). Small business as an important factor in the development of the transport sector. *Economic innovations*. Vol. 59. PP. 95-103.

19. Gulyaeva, T.I., Volobueva, T.A. (2014). *Formation and development of small businesses in the agro-industrial complex*. Orel: Publishing house Orel GAU, 165 p.

20. John C. Hull (2012). *Options, futures and other derivative financial instruments*. M., 269 p.

21. Kalmykov, O.V. (2015). Financial and credit mechanism to promote small business. *Economic Bulletin of the University*. Vol. 27 (1). PP. 173-178.

22. Khachikyan, T.N. (2011). Features of the formation of motivational mechanisms in entrepreneurial activity. *Science and business: ways of development*. No. 5. PP. 79-82.
23. Khachikyan, T.N. (2013). *Motivational mechanism for the creation and development of entrepreneurial structures*: dissertation of the candidate of economic sciences, Rostov-on-Don, 265 p.
24. Krasota, O. (2010). Small business: economic essence and role in overcoming the crisis. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economy*. Vol. 117. PP. 37-40.
25. Krystynyak, M.B. (2014). Small business and small business as an important factor in the development of the national economy. *Formation of market relations in Ukraine*. No. 11. PP. 21-26.
26. Lebedkin, K.S. (2016). Government support for small businesses. *Economic theory and law*. No. 2. PP. 183-194.
27. Marenichenko, V. (2013). Mechanisms of state regulation of compliance with environmental safety requirements in the field of small and medium business. *Public administration: theory and practice*. Vol. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2013_2_15.
28. Melen, O.V., Abramova, O.V. (2016). Small business in Ukraine: problems and opportunities for effective operation. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Ser.: Economic sciences*. Vol. 16 (2). PP. 61-63.
29. Nagornov, V.I., Esaulov, V.N., Solovenko, I.S. (2011). Motivation for entrepreneurship. *Russian entrepreneurship*. No. 7-1 (187). PP. 140-144.
30. Pizhuk, O.I. (2015). State support for small business as an important condition for the development of services in Ukraine. *Economic space*. No. 93. PP. 150-162.
31. Popelo, O.V. (2014). Small business as a source of economic development in highly developed countries. *Bulletin of Chernihiv State Technological University. Series: Economic Sciences*. № 3. PP. 122-134.
32. Popkov, V.P., Evstafieva, E.V. (2007). *Organization of entrepreneurial*

activity. *Schemes and tables*. SPb.: Peter, 352 p.

33. Proca, N.I. (2015). *Scientific and practical recommendations for adapting the mechanism of state support for the agricultural sector to the new socio-economic conditions*. Oryol: Publishing house of the Federal State Budgetary Educational Institution of Higher Education Oryol GAU, 40 p.

34. Proca, N.I., Kuznetsova, T.M. (2015). Assessment of the mechanism of state support for the agricultural sector from the perspective of the level of social and labor relations. *Bulletin of the Oryol State Agrarian University*. No. 6. p.93-101.

35. Prygunova, M.I., Nikiforova, E.G. (2017). State Support Mechanisms for Small and Medium Business Subjects in The Russian Federation. *REVISTA PUBLICANDO*. № 4. Vol. 13. PP. 916-927.

36. Rodionov, D.G., Yal-Yavash (Yalymov), S.V., Sergeev, D.A. (2020). A fiscal tool for managing the development of the small and medium-sized business sector. *Economic sciences*. No. 189. PP. 92-98.

37. Savchenko, V.F., Dolgoplov, M.G. (2016). Business incubators as a tool for state support of small business development. *Scientific Bulletin of Polissya*. Vol. 4 (2). PP. 202-207.

38. Savkin, V.I., Proca, N.I., Krygin A.A. (2014). Network centrism in state support of small businesses in the agricultural sector of the economy. *Economic analysis: theory and practice*. No. 47. PP. 45-54.

39. Sazonov, S.P., Fedotova, G.V., Kharlamova, E.E. and others (2015). *Motivational mechanism for effective resource management in conditions of economic instability*. Volgograd: VolgGTU. 240 p.

40. Selishchev, A.S., Makhovikova, G.A. (2012). *Stocks and bonds market*. M.: Yurayt, 128 p.

41. Shakhovskaya, L.S., Ketko, N.V. (2009). Stimulating entrepreneurship: the state scale of managing the process of motivating entrepreneurship in Russia. *Russian entrepreneurship*. No. 1. P. 16–20.

42. Shkrabak, I.V., Akhunzyanov, O.V. (2015). Small business as an element of NIS infrastructure of Ukraine: state and prospects. *State and regions. Series:*

Economics and Entrepreneurship. No. 6. PP. 86-90.

43. Sirenko, N.M., Melnik, O.I. (2014). Modern ideological types of entrepreneurs in the agricultural sector of the economy. *Scientific Bulletin of LNUVMB named after S.Z. Gzhytsky*. T. 16, № 1 (58), Vol. 2. PP. 152-156.

44. Stolyarov, G. (2008). The Black-Scholes Formula: Practice Problems and Solutions. *The Actuary's Free Study Guide for Exam*. P. 30–42.

45. Sychenko, V.V., Marenichenko, V.V. (2015). Mechanisms of state regulation of innovative development of small and medium business. *Bulletin of the Academy of Customs Service of Ukraine. Series: Public Administration*. No. 1. PP. 52-57.

46. Trubnikova, L.S., Medvedev, S.A. (2013). Innovative positioning of small businesses in the context of economic modernization. *Economic research*. No. 4. P. 12–15.

47. Vorobieva, V.G., Ivleva, E.S. (2018). Implementation of the program-targeted approach in the process of applying the instruments of state regulation of the development of small and medium-sized businesses. *Economics and Entrepreneurship*. No. 5. P. 707-717.

48. Weissman, W.J. (2014). Development of mechanisms of state regulation in the field of small business in Ukraine. *Investments: practice and experience*. No. 8. PP. 146–150.

49. William F. Sharp, Gordon J. Alexander, Jeffrey W. Bailey (2013). *Investments*. Moscow: INFRA-M, 635 p.

50. Yal-Yavash (Yalymov) S.V., Zaitsev A.A. (2020). Basic conditions for the functioning of small and medium-sized businesses in Russia. *Modern aspects of economics and management*. SPb.: Asterion. PP. 86–91.

51. Yashin, S.N., Trifonov, Yu.V., Koshelev, E.V. (2017). The method of using a real put option in risk management of an innovative cluster strategy. *Finance and credit*. No. 26 (746). PP. 23-28.

52. Zarevchatska, T.V. (2011). Methodical approach to assessing the effectiveness of small business within the formation of the mechanism of state regulation. *Scientific Bulletin of the Donbass State Mechanical Engineering*

Academy. No. 1. PP. 264-270.

53. Zhabin, A.P., Volkodavova, E.V., Yakovlev, G.I., Mashina, Yu.O. (2017). Development of small and medium-sized businesses as a factor in accelerating economic growth. *Internet magazine "Science"*. Vol. 9, No. 4. URL: <http://naukovedenie.ru/PDF/40EVN417.pdf>.

54. Zhukov, S.A., Dyugovanets, O.M., Balko, O.Yu. (2019). Small business in Ukraine: the role, state and prospects of development in the period of socio-economic shocks. *Bulletin of Economic Science of Ukraine*. No. 1. PP. 40-43.

**ДОДАТОК А. Перелік зауважень щодо оформлення кваліфікаційної
роботи**

Означення документа	Документ	Умовна відмітка	Зміст зауваження